

Verenigingsmonitor 2005

De stand van zaken in de sportvereniging

In opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn & Sport

Janine van Kalmthout
Jo Lucassen

m.m.v. Saskia Nuijten
en Colette Roques

© *W.J.H. Mulier Instituut*
's-Hertogenbosch, november 2005

*W.J.H. Mulier Instituut
Centrum voor sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek*

*Postbus 188
5201 AD 's-Hertogenbosch*

*t 073-6126401
f 073-6126413
e info@mulierinstituut.nl
i www.mulierinstituut.nl*

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1. Inleiding	9
1.1 Monitor	9
1.2 Panel	9
1.3 Respons en representativiteit	10
1.4 Onderwerpen	11
1.5 Van moment naar trend	12
2. De verenigingen	13
2.1 Gemeente	13
2.2 Regio	13
2.3 Individuele, semi-individuele en teamsport	15
2.4 Binnen- en buitensport	16
2.5 Tak van sport	16
2.6 Omvang	17
2.7 Leeftijd	18
2.8 Levensbeschouwelijke grondslag	19
2.9 Aansluiting bij bond of koepel	19
2.10 Accommodatie en complex	20
2.11 Kantine	20
2.12 Internet	21
3. Leden en activiteiten	23
3.1 Samenstelling ledenbestand	23
3.1.1 Leeftijd en geslacht	23
3.1.2 Etniciteit	23
3.1.3 Handicap of chronische aandoening	24
3.1.4 Prestatiesporters en recreatiesporters	25
3.1.5 Topsporters	26
3.2 Ledenverloop en ledenwerving	26
3.3 Activiteiten	27

4.	Bestuur en beleid	29
4.1	Samenstelling bestuur	29
4.1.1	Aantal leden	29
4.1.2	Leeftijd en zittingsduur	29
4.1.3	Geslacht	30
4.1.4	Etniciteit	31
4.2	Grootste zorgen	32
4.3	Beleidsvoering	33
4.3.1	Beleidsplannen	33
4.3.2	Prioriteiten	34
4.3.3	Informatiebronnen	35
4.3.4	Kwaliteitsmeting	36
4.3.5	Toekomst	36
5.	Kader	39
5.1	Vrijwilligers	39
5.2	Vergoedingen en salarissen	41
5.3	Trainers	43
5.4	Professionalisering	44
6.	Externe contacten, adviezen en ondersteuning	47
6.1	Dienstverlening	47
6.1.1	Verenigingsondersteuning	47
6.1.2	Sportstimulering	48
7.	Financiën	49
7.1	Eigen bijdragen sporters	49
7.1.1	Contributies	49
7.1.2	Bijkomende kosten	50
7.2	Financiële positie	51
7.2.1	Algemene beoordeling	51
7.2.2	Inkomsten en uitgaven	51
8.	Gezondheid en hygiëne	57
8.1	Sportmedische voorzieningen	57
8.2	Huisregels	58
8.3	Risico-inventarisatie	58
8.4	Rookbeleid	58
8.5	Sociale Hygiëne	60
8.6	Bestuursreglement alcohol in sportkantines	61
8.7	Hygiëncode	61

Samenvatting

Achtergrond van het onderzoek

In dit rapport worden de resultaten gepresenteerd van de Verenigingsmonitor 2005. Vanaf 2000 wordt jaarlijks gerapporteerd over de stand van zaken en de ontwikkelingen in de Nederlandse sportvereniging.

- De gegevens zijn verzameld met behulp van een zeer uitgebreide vragenlijst, welke is verspreid onder de bijna 300 sportverenigingen van het Verenigingspanel.
- De monitor is in 2005 voor de eerste keer door middel van een webenquête afgenomen bij de verenigingen.
- De respons bedroeg bijna 62%. In totaal zijn van 177 verenigingen de gegevens verwerkt. Deze verenigingen staan model voor de bijna 29.000 sportverenigingen die Nederland telt.

De verenigingen

- De verenigingen zijn afkomstig uit 51 gemeenten van zeer verschillende omvang, over het gehele land verspreid.
- De verdeling van de verenigingen naar individuele, semi-individuele en teamsport benadert het landelijke beeld.
- Onder de verenigingen van het panel is een grote variatie aan takken van sport die worden beoefend. Er worden 43 verschillende takken van sport genoemd.
- Het gemiddelde aantal sportende leden in de verenigingen van het panel is 254.
- Binnen het panel is het aantal middelgrote (101-250 leden) en grote verenigingen (> 250 leden) iets oververtegenwoordigd (respectievelijk 27 en 36 procent). Er zijn iets meer (37%) kleine (< 100 leden) verenigingen.
- De verenigingen zijn gemiddeld 45 jaar oud.
- 12% van de verenigingen heeft een levensbeschouwelijke grondslag.
- 84% van de verenigingen is aangesloten bij een sportbond. Van de verenigingen is 5% zowel aangesloten bij een bond als koepel.
- Bijna de helft van de verenigingen (44%) beschikt over een eigen sportaccommodatie of -complex én een eigen kantine. 45% van de verenigingen beschikt over geen van beide.
- 88% van alle verenigingen maakt gebruik van Internet. Zij zijn bereikbaar via e-mail.

Leden en activiteiten

- De verdeling tussen jeugdleden en volwassen leden in de gemiddelde vereniging is 34% om 66%. De man-vrouw verhouding is 66% om 34%.
- Meer dan de helft van de verenigingen (61%) heeft één of meer allochtone leden.
- Ruim 40% van alle sportverenigingen heeft één of meer gehandicapte leden en/of mensen met chronische aandoeningen in de gelederen.
- Meer dan driekwart van de verenigingen heeft meer recreatie- dan prestatiesporters. Bijna éénvijfde van de verenigingen (19%) heeft alleen recreatiesporters.

- Topsporters zijn bij 19% van de verenigingen te vinden.
- In het afgelopen jaar is het aantal leden bij 53% van de verenigingen gestegen. Bij 33% van de verenigingen is sprake van een daling. Gemiddeld is een aanwas van vijf leden gerealiseerd.
- In het afgelopen jaar heeft iets meer dan tweevijfde van alle verenigingen (41%) speciale activiteiten ontplooid om nieuwe leden te werven.
- Driekwart van de verenigingen organiseert naast het reguliere sportaanbod andere activiteiten voor leden. Bij 62% van de verenigingen staat deelname open voor niet-leden.

Bestuur en beleid

- Het gemiddelde verenigingsbestuur telt zes leden.
- De gemiddelde verenigingsbestuurder is 49 jaar oud.
- De huidige bestuursleden dragen gemiddeld ruim zeven jaar bestuursverantwoordelijkheid.
- Bijna driekwart van de bestuursleden van verenigingen is van het mannelijk geslacht. Het voorzitterschap van de vereniging lijkt voorbehouden aan mannen. Vrouwen bekleden relatief vaak secretariaatsfuncties en zijn vaker bestuurslid zonder specifieke portefeuille.
- Bijna twee procent van alle bestuursleden heeft een allochtone achtergrond.
- Als een van de grootste zorgen wordt door 58% van de verenigingen de kaderproblematiek genoemd. Andere zorgen die veel zijn genoemd, hebben betrekking op ledenverloop (39%), financiën (28%) en accommodatie (26%).
- Een kwart van de verenigingen heeft geen zorgen.
- Iets meer dan de helft van de verenigingen (52%) beschikt over beleidsplannen.
- Bijna driekwart van de besturen wil zich zowel inzetten voor recreatieve als voor prestatieve sportbeoefening. Iets meer dan een kwart van de verenigingen wil zich vooral inzetten voor recreatieve sportbeoefening. Slechts vier procent van de besturen kiest voor prestatieve sportbeoefening.
- De bond wordt door het bestuur als de belangrijkste bron van informatie beschouwd en als zodanig ook het meest geraadpleegd. Op ruime afstand volgen de gemeente en de koepelorganisaties.
- 15% van de verenigingen is bezig met of heeft de afgelopen twee jaar deelgenomen aan een project gericht op kwaliteitsmeting.
- Bijna de helft (45%) ziet de toekomst van de vereniging zonnig in.

Kader

- Gemiddeld genomen zijn er 45 vrijwilligers actief in een vereniging. Iets meer dan de helft van de verenigingen maakt gebruik van oproepvrijwilligers.
- Minder dan de helft van de verenigingen (40%) kampt met een tekort aan vrijwilligers.
- 69% van de verenigingen zoekt momenteel vrijwilligers voor één of meer functies.
- De grootste behoefte aan vrijwilligers ligt op het sporttechnische en bestuurlijke vlak.
- In totaal komt bijna de helft van alle verenigingen op de een of andere wijze één of meer medewerkers financieel tegemoet. De rest van de verenigingen draait op vrijwilligers die geen enkele vergoeding ontvangen.

- Iets meer dan tweevijfde (41%) van alle verenigingen maakt gebruik van de mogelijkheid om belastingvrije vrijwilligersvergoedingen uit te keren. Bijna een kwart van alle verenigingen (23%) heeft ook één of meer personen in dienst die een salaris ontvangen.
- Driekwart van de verenigingen waren in het afgelopen jaar (seizoen) trainers actief.
- Van alle verenigingen beschikt 72% over voldoende trainers. De verenigingen die niet genoeg trainers hebben, zijn voornamelijk op zoek naar trainers voor jeugd, kinderen, recreanten en prestatiesporters.
- Van alle verenigingstrainers is 4% ook als vakleerkracht werkzaam op een school.
- Bijna de helft van alle verenigingen kan op een of meer taakgebieden professionele ondersteuning gebruiken.

Externe contacten, adviezen en ondersteuning

- In totaal hebben 30 verenigingen (18%) in het afgelopen jaar gebruik gemaakt van verenigingsondersteuning.
- De belangrijkste onderwerpen van verenigingsondersteuning zijn: verenigingsonderzoek/beleidsanalyse en PR/communicatie.
- Een kwart van de verenigingen is betrokken bij sportstimuleringsprojecten van de gemeente. 7% van de verenigingen is (ook) betrokken bij sportstimuleringsprojecten van andere organisaties.
- Bijna de helft van de verenigingen heeft te maken met de gemeente als eigenaar/verhuurder/beheerder van de sportaccommodatie waarvan gebruik wordt gemaakt. Bij 53% van de verenigingen is dat niet het geval.

Financiën

- De gemiddelde contributie bedraagt voor jeugdleden tot 12 jaar €67,-, voor jeugdleden van 12 tot en met 18 jaar €80,- en voor senioren boven de 18 €107,-.
- In het westen van het land liggen de contributies voor jeugdleden gemiddeld ongeveer €22,- hoger dan elders.
- Bij 52% van de verenigingen komen er voor individuele leden boven op de reguliere contributie nog andere kosten zoals entreekosten en wedstrijdlicenties. De bijkomende kosten belopen gemiddeld €84,-.
- 61% van alle verenigingen beschouwt de eigen financiële positie als 'gezond' of 'zeer gezond'. 5% kwalificeert deze als 'zorgwekkend' of 'minder gezond'. De rest noemt de situatie 'redelijk'.
- Objectieve gegevens tonen een minder rooskleurig beeld. Bijna eenderde van de verenigingen (30%) heeft het laatste boekjaar met een negatief saldo (van gemiddeld €2.973,-) afgesloten.
- De resultatenrekeningen van de verenigingen verschillen sterk naar samenstelling en omvang.
- De lokale lastendruk op de verenigingen varieert sterk. Bijna eenderde van de verenigingen met een 'eigen' accommodatie heeft in het afgelopen jaar niets hoeven betalen aan Onroerende Zaak Belasting. De anderen hebben een aanslag ontvangen van gemiddeld €1.013,-.

Sport en gezondheid

- Het grootste deel van de verenigingen (77%) heeft voorzieningen getroffen voor sportmedische zorg.
- Het aantal EHBO-ers varieert per vereniging. Bij de verenigingen beschikt 86% van de EHBO-ers over een geldig diploma.
- Zorgvoorzieningen die het vaakst aanwezig zijn, zijn EHBO-koffer, telefoon voor noodgevallen, lijst met telefoonnummers en EHBO-ers.
- Tweevijfde van de verenigingen heeft huisregels op schrift gezet met betrekking tot roken, alcohol, drugs- en dopinggebruik, hygiëne, gezondheid en gedragsregels.
- Eénvijfde van de verenigingen heeft een risico-inventarisatie en –evaluatie uitgevoerd in het kader van de Arbo-wet.
- De meeste verenigingen (79%) hebben beperkende maatregelen genomen ten aanzien van het roken. Eénvijfde van alle verenigingen heeft nog geen enkele maatregel genomen.
- 90% van de verenigingen die beschikken over een eigen kantine, heeft leidinggevenden met de Verklaring Sociale Hygiëne. Gemiddeld hebben vier personen per vereniging een dergelijke verklaring.
- Ruim viervijfde van de verenigingen (86%) heeft barmedewerkers geïnstrueerd over verantwoord alcoholgebruik.
- Driekwart van alle verenigingen heeft een bestuursreglement alcohol in sportkantines opgesteld. 79% van de verenigingen met een eigen kantine beschikt over een geldige Drank- en Horecaverunning.
- Van de verenigingen met een eigen kantine bezit 67% de NOC★NSF Hygiëncode voor sportkantines (HACCP).

1. Inleiding

1.1 Monitor

In dit rapport worden de resultaten gepresenteerd van de Verenigingsmonitor 2005. Vanaf 2000 wordt jaarlijks gerapporteerd over de stand van zaken en de ontwikkelingen in de Nederlandse sportvereniging. De basis voor deze rapportage wordt gevormd door gegevens die zijn verzameld met behulp van een zeer uitgebreide vragenlijst, die verspreid is onder de bijna 300 verenigingen van het Verenigingspanel. Dit panel staat model voor de bijna 29.000 sportverenigingen die Nederland telt.

De momentopname die hier wordt geboden, heeft betrekking op zeer uiteenlopende aspecten van het functioneren van verenigingen. Het betreft algemene kenmerken van die verenigingen, maar ook gegevens over de samenstelling van leden- en kaderbestanden, en informatie over financiële, organisatorische en beleidsmatige zaken. De monitor is afgenomen in de maanden april en mei van 2005. Dit jaar is de monitor voor het eerst afgenomen door middel van een webenquête. De verenigingen die niet de mogelijkheid hadden om de vragenlijst via internet in te vullen hebben een schriftelijke vragenlijst ingevuld.

De periodieke consultaties van het verenigingsleven hebben een tweeledige functie. Enerzijds zijn zij van betekenis met het oog op de beleidsvorming en -analyse in de sportsector. Anderzijds kunnen zij een rol spelen bij de beoordeling van meer algemene beleidsmaatregelen, bijvoorbeeld van overheidswege, die de sector raken.

De informatie uit deze monitor kan van pas komen bij de voorbereiding en beoordeling van beleidsmaatregelen maar ook bij beleidsoverwegingen en -evaluaties. Door de jaarlijkse herhaling van de onderzoeksinspanningen en het gebruik van uniforme vragen en begrippen kunnen longitudinale ontwikkelingen duidelijk in kaart worden gebracht. De grootste gemene delers kunnen gaan fungeren als kengetallen.

1.2 Panel

Om bij wijze van spreken à la minute een representatief deel van de sportsector te kunnen consulteren is in opdracht van NOC*NSF in 1998 een groot aantal lokale sportverenigingen benaderd en bereid gevonden om gedurende een langere periode met enige regelmaat schriftelijk en telefonisch gegevens te verstrekken. Die verenigingen vormen samen het Verenigingspanel. Zij staan model voor de georganiseerde breedtesport in Nederland.

De omvang van het panel is gerelateerd aan de aard en het aantal kenmerken waarop representativiteit wordt nagestreefd. Gekozen is voor een panel van 250 verenigingen. Dat is in principe ruim voldoende om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de ontwikkelingen en veranderingen in het verenigingsleven en de georganiseerde breedtesport. De resultaten kunnen zelfs nog worden gespecificeerd. De uitkomsten kunnen bijvoorbeeld worden gerelateerd aan specifieke kenmerken van de verenigingen (omvang, regio, gemeentegrootte, met en zonder accommodatie), het verenigingskader (functie, ervaring) en de verenigingsleden (leeftijd, geslacht, prestatie-recreatie). Vanwege de verscheidenheid aan disciplines en de in dat opzicht relatief beperkte omvang van het

panel kunnen over de verschillende takken van sport geen generaliserende uitspraken worden gedaan. Via de betrokken clubs kunnen zowel kaderleden als sporters worden bereikt. In de afgelopen periode is daarvan verschillende malen gebruik gemaakt.¹

1.3 Respons en representativiteit

Bij de eerste formatie van het panel werden in totaal ruim 1200 sportverenigingen uit meer dan 40 gemeenten benaderd. Ruim een kwart van deze clubs stemde in met deelname aan het panel. In hoeverre deze zelfselectie door de verenigingen van invloed is op de representativiteit van het panel, is moeilijk vast te stellen. Er is echter geen enkele aanwijzing dat de bereidheid onder verenigingen om medewerking te verlenen aan deze onderzoeksactiviteiten samenhangt met de mate waarin men financiële of personele problemen ervaart.²

Uit het bestand van 335 bereidwillige sportclubs werd een selectie gemaakt van 300 verenigingen die op grond van tenminste vijf criteria min of meer representatief kan worden genoemd. De vijf criteria, die ook al eerder bij de selectieve benadering van de clubs een rol speelden, zijn:

- gemeentegrootte
- regio
- individuele, semi-individuele en teamsport
- binnen- en buitensport
- tak van sport

Bij de start werden in het panel dus 50 verenigingen meer opgenomen dan strikt noodzakelijk werd gevonden. Deze extra verenigingen werden toegevoegd om het panel op peil te kunnen houden wanneer verenigingen zouden afhaken - wat enkele tientallen verenigingen om uiteenlopende redenen inmiddels ook hebben gedaan - en om de eventuele non-respons bij de verschillende peilingen of op specifieke items daarbinnen op te kunnen vangen. Deze marge bleek in eerste instantie ruim genoeg, maar bij de afname van de verenigingsmonitor 2000 uiteindelijk toch nog te gering. In het najaar van 2000 is het panel aangevuld met 46 sportverenigingen uit 8 verschillende (nieuwe) gemeenten. Nadat wederom verschillende verenigingen zijn afgehaakt, is in het voorjaar van 2003 het panel nogmaals uitgebreid met 59 verenigingen uit 8 gemeenten. De selectie van de verenigingen heeft plaatsgevonden op basis van de eerdere genoemde criteria. Inmiddels telt het panel 287 verenigingen.

In 2005 werd de verenigingsmonitor voor het eerst via een webenquête afgenomen. Na verschillende herinneringsmails en -telefoontjes vulden uiteindelijk 177 verenigingen de monitor van 2005 in.

¹. Zo werden in 2001 in het kader van een onderzoek naar sportmedische zorg in de sportvereniging sport niet alleen verenigingsbestuurders, maar ook trainers, sporters en ouders van jeugdige sporters geënuquëteerd.

². Zie ook Janssens, “...en sponsors zijn al net zo moeilijk te vinden als vrijwilligers”, *Enquête: De zorgen van sportclubs*, Arnhem, 1996. In dat onderzoek werd vastgesteld dat er een licht positief, maar niet significant, verband bestond tussen de financiële nood en de kaderproblemen van clubs enerzijds en hun bereidheid om medewerking te verlenen aan verder onderzoek anderzijds.

Hoewel dat aantal lager is dan beoogd, gaat het nog altijd om een heel behoorlijke steekproef op grond waarvan algemene uitspraken kunnen worden gedaan.

Uit nadere contacten met de verenigingen is gebleken dat de non-respons vooral te wijten is aan factoren waarop weinig invloed kan worden uitgeoefend (zoals wisseling van contactpersonen, ziekte, afwezigheid, bestuursperikelen, gebrek aan tijd en prioriteit) maar waarvan eveneens weinig invloed uitgaat op de resultaten.

Er zijn geen aanwijzingen dat de non-respons tot vertekening van de resultaten heeft geleid. Een systematische vergelijking van de verenigingen (die wel en niet de monitor hebben ingevuld) aan de hand van eerder verzamelde gegevens heeft uitgewezen dat het in verschillende opzichten een doorsnee van de verenigingen betreft die heeft verzuimd de monitor te retourneren.

De 177 verenigingen die informatie beschikbaar hebben gesteld in het kader van de verenigingsmonitor kunnen daardoor model staan voor alle sportverenigingen in Nederland. Hun representativiteit kan aan de hand van de eerder genoemde criteria worden geïllustreerd. Zie daarvoor ook het volgende hoofdstuk.

Wanneer in het vervolg van deze rapportage wordt geschreven over ‘de verenigingen’, ‘het panel’, of ‘de verenigingen van het panel’ wordt bedoeld op de verenigingen die medewerking hebben verleend aan de verenigingsmonitor.

Waar in de tekst wordt aangegeven dat er sprake is van samenhang tussen bepaalde variabelen, gaat het in alle gevallen om significante verbanden, waarbij een betrouwbaarheidsmarge van 95% is gehanteerd.

1.4 Onderwerpen

De vragenlijsten die zijn uitgezet van 2000 tot en met 2005 zijn grotendeels, maar niet geheel, vergelijkbaar. De monitor is namelijk opgebouwd uit drie typen vragen:

- vragen die jaarlijks terugkeren
- vragen die eens in de drie of vijf jaar terugkeren
- vragen die eenmalig worden gesteld

Omdat de lengte van de vragenlijst nu eenmaal beperkt dient te blijven en niet ieder onderwerp elk jaar terug hoeft te komen, blijven bepaalde thema's die in de vorige edities van de monitor wel werden aangeroerd in de huidige versie achterwege. Zo zijn de vragen over het doen van onderzoek, kortingen op contributie, externe adviezen/bijzondere ondersteuning, vormen van professionele ondersteuning, samenwerking en de balans in 2005 niet gesteld. De belangrijkste onderwerpen die na een jaar van afwezigheid weer zijn opgenomen zijn de verhouding prestatie- en recreatiesporters, het aantal topsporters dat de vereniging telt en zorgvoorzieningen. Nieuwe onderwerpen zijn er echter ook. Gevraagd is bijvoorbeeld naar het rookbeleid van de vereniging, kwaliteitsmetingen en deelname officiële competitie. Enkele onderwerpen zijn uitgebreid. In de verenigingsmonitor is gevraagd naar de onderwerpen van verenigingsondersteuning, de verwachtingen ten aanzien van het ledental en de aard en de redenen van contributieverhoging.

1.5 Van moment naar trend

Dit is de vijfde keer dat de monitor is uitgevoerd. Het is verleidelijk om de resultaten van de vijf peilingen naast elkaar te zetten en te vergelijken met die van eerdere. Dat gebeurt niet in dit rapport. Uit verschillende metingen zou het verder mogelijk kunnen zijn om te bepalen of eventuele verschillen duiden op bepaalde trends. Zo eenvoudig ligt dat niet. Om dergelijke uitspraken te kunnen doen zijn namelijk een aantal meetpunten over een groot tijdsinterval nodig. Alleen door een vergelijking op de langere termijn kan eenduidig worden vastgesteld of het inderdaad om structurele veranderingen gaat en niet bijvoorbeeld om toevallige fluctuaties in de resultaten. Dit vraagt om een andere werkwijze en benadering dan hier in de Verenigingsmonitor 2005 wordt gevolgd.

Momenteel wordt er gewerkt aan een trendrapportage waar de vijf metingen van de verenigingsmonitor naast elkaar worden gezet en gekeken wordt of zich bepaald trends aftekenen in het verenigingsleven.

2. De verenigingen

2.1 Gemeente

De verenigingen die de monitor hebben ingevuld zijn afkomstig uit 51 gemeenten van zeer verschillende omvang.

Tabel 2.1 Verenigingen naar grootte van gemeente

	% van alle verenigingen in Nederland	% van verenigingen in panel	aantal verenigingen in panel
< 20.000 inwoners	32	26	46
20.000 – 50.000 inwoners	35	32	57
50.000 – 250.000 inwoners	27	33	58
> 250.000 inwoners	6	9	16
Totaal	100	100	177

De categorisering die hier is gekozen, sluit aan bij de indeling die het CBS³ hanteert. Uit de landelijke gegevens, gepubliceerd door het CBS, kan worden afgeleid dat de spreiding van de verenigingen naar grootte van de gemeente binnen het panel in grote mate overeenkomt met het landelijke beeld.

2.2 Regio

Er is bij de selectie van verenigingen een zekere regionale spreiding nagestreefd. Verenigingen uit de volgende gemeenten hebben medewerking verleend aan de verenigingsmonitor:

Albrandswaard	Groningen	Putten
Almelo	Haaren	Rotterdam
Alphen aan den Rijn	Heemskerk	Sittard-Geleen
Amsterdam	Heerhugowaard	Strijen
Arnhem	Heerlen	Tilburg
Berkelland	Hilversum	Urk
Borsele	Leiden	Veendam
Boxmeer	Leidschendam	Voerendaal
Buren	Lelystad	Vught
De Marne	Lemsterland	Warmond
Den Haag	Lochem	Westerveld

³ De percentages in de eerste kolom van tabel 2.1 zijn het resultaat van een bewerking uit *Sportclubs en sportscholen 2000* (Voorburg, CBS).

Deventer
Dongen
Emmen
Geldermalsen
Gilze en Rijen
Goes

Meerssen
Mill en St. Hubert
Nederweert
Oosterhout
Ravenstein/Oss
Pijnacker-Nootdorp

Wijhe
Woerden
Zaltbommel
Zelhem
Zwolle

Dit heeft geresulteerd in een behoorlijke regionale spreiding (tabel 2.2), al is het oosten en daarbinnen met name de provincie Gelderland oververtegenwoordigd.

Tabel 2.2 Regionale spreiding van verenigingen

	% van alle verenigingen in Nederland ⁴	% van verenigingen in panel	aantal verenigingen in panel
westen	38	33	59
noorden	14	15	27
oosten	22	29	51
zuiden	27	23	40
Totaal	100	100	177

2.3 Individuele, semi-individuele en teamsport

Over de landelijke verdeling van het aantal verenigingen naar type sport (individueel, semi-individueel⁵ of teamsport) zijn geen CBS-gegevens beschikbaar. Wanneer de samenstelling van het panel evenwel wordt vergeleken met cijfers van NOC *NSF⁶ kan echter worden afgeleid dat in dit opzicht de teamsporten in het panel enigszins een oververtegenwoordiging kennen en de andere soorten enigszins een ondervertegenwoordiging. De verdelingen komen vrijwel overeen. De ene omni-vereniging in het panel biedt teamsporten aan. Deze is in onderstaande tabel meegenomen.

Tabel 2.3 Soort sport: individueel, semi-individueel, teamsport

	% van alle verenigingen in Nederland	% van verenigingen in panel	aantal verenigingen in panel
Individueel	45	42	75
Semi-individueel	24	22	39
Teamsport	31	36	63
Totaal	100	100	177

⁴ Bewerking van cijfers uit *Sportclubs en sportscholen 2000* (Voorburg, CBS).

⁵ Semi-individuele sporten zijn sporten waarbij altijd een ander nodig is om het spel te volbrengen. Bij badminton moet altijd de shuttle door de tegenstander terug in het spel worden gebracht. Bij individuele sporten is niet altijd een ander nodig.

⁶ De percentages in de eerste kolom van tabel 2.3 zijn een bewerking van cijfers uit *Ledental NOC *NSF over 2003* (Arnhem, 2004).

2.4 Binnen- en buitensport

Uit de ledencijfers van NOC★NSF blijkt dat er meer verenigingen zijn die een buitensport aanbieden dan verenigingen die binnensport aanbieden⁷. Ook in de selectie voor het panel komt dit naar voren. De onderlinge verdeling in het panel ligt verder uit elkaar ten opzichte van de landelijke cijfers.

Tabel 2.4 Is het een binnen- of buitensport?

	% van alle verenigingen in Nederland	% van verenigingen in panel	aantal verenigingen in panel
Buitensport	51	55	95
Binnensport	42	38	65
Beide	7	7	12
Totaal	100	100	172

2.5 Tak van sport

Uit de ledencijfers van NOC★NSF kan ook de ideale verdeling van verenigingen naar tak van sport worden afgelezen. Omdat er zeer veel verschillende disciplines zijn en veel takken van sport slechts op beperkte schaal worden beoefend, kan het panel onmogelijk een exacte afspiegeling geven van de landelijke situatie. Toch zijn maar weinig disciplines sterk onder- of oververtegenwoordigd in het panel. De volgende tabel laat zien hoe gevarieerd het panel van samenstelling is.

Tabel 2.5 Welke tak van sport wordt in de vereniging beoefend?

	aantal	%		aantal	%
Aangepast sporten	5	3	Klootschieten	3	2
American football	1	0,5	Korfbal	4	2
Atletiek	5	3	Motorsport	3	2
Badminton	4	2	Omni-vereniging	1	0,5
Base- en softball	1	0,5	Paardensport	9	5
Basketbal	5	3	Parachutespringen	1	0,5
Biljart	6	3	Roeien	3	2
Boksen	2	1	Rugby	3	2
Bowling/kegelen	2	1	Schaatsen	4	2

⁷ De percentages in de eerste kolom van tabel 2.4 zijn een bewerking van cijfers uit *Ledental NOC★NSF over 2003* (Arnhem, NOC★NSF; 2004). De indeling in binnen-/buitensporten is gebaseerd op *Sporters in cijfers 3* (Arnhem, NOC★NSF; 2002). De aangepaste sporten zijn in die publicatie niet terug te vinden. In de tabel zijn deze buiten beschouwing gelaten.

Bowls	1	0,5	Schaken	5	3
Bridge	7	4	Schietsport	5	3
Dammen	3	2	Taekwondo	1	0,5
Darts	2	1	Tafeltennis	5	3
Duiksport/Onderwatersport	2	1	Tennis	11	6
Fietsen/wielrennen	6	3	Triatlon	2	1
Frisbee	1	0,5	Voetbal	24	14
Golf	2	1	Volleybal	5	3
Gymnastiek	9	5	Watersport	3	2
Handbal	4	2	Zaalvoetbal	2	1
Hockey	5	3	Zwemmen	4	2
Jeu de boules	4	2			
Judo	2	1			
Totaal				177	100

Onder de noemer omni-vereniging zijn hier alleen die verenigingen gebracht die zelf hebben aangegeven dat zij omni-vereniging of multi-sportvereniging zijn.

2.6 Omvang

De representativiteit van het panel is niet in alle opzichten optimaal. Met name waar het de omvang van de verenigingen betreft, zou een betere afspiegeling wenselijk zijn geweest. Hoewel geen landelijke gegevens als referentiemateriaal beschikbaar zijn, is het aannemelijk dat de grotere verenigingen in het panel zijn oververtegenwoordigd, terwijl de middencategorie is ondervertegenwoordigd.

Het gemiddelde ledental van de verenigingen uit het panel (292) is hoe dan ook hoger dan op grond van de ledencijfers van NOC*NSF (163)⁸ zou mogen worden verwacht. Hiervoor is geen sluitende verklaring voorhanden, maar er kunnen wel plausibele redenen worden aangevoerd voor enige variatie. Bijvoorbeeld de verschillende momenten in het seizoen waarop de verenigingen hun leden registreren bij de bonden (bij aanvang van het seizoen), respectievelijk de verenigingsmonitor invullen (in het voorjaar; dat wil zeggen in veel gevallen aan het einde van het seizoen). Een andere mogelijkheid is dat het aantal officieel (bij de bonden en NOC*NSF) geregistreerde leden wellicht lager is dan het werkelijke aantal. Voor elk lid moet immers contributie worden afgedragen, ook voor niet sportende leden, zoals ere-leden en juryleden. Het is bekend dat verenigingen niet altijd correcte informatie doorgeven aan hun bond. Maar er kan geen enkele indicatie worden gegeven van de mate waarin dit gebeurt. Wanneer de niet-sportende leden buiten beschouwing worden gelaten, blijft het gemiddelde ledental van de verenigingen uit het panel overigens relatief hoog (254). Waarschijnlijk speelt hier uiteindelijk ook het toeval een belangrijke rol.

⁸ Het gemiddelde is gebaseerd op een bewerking van *Ledental NOC*NSF over 2003* (Arnhem, NOC*NSF; 2004).

Tabel 2.6 Hoeveel leden heeft de vereniging in totaal?

	% van verenigingen in eerder onderzoek ⁹	% van verenigingen in panel	aantal verenigingen in panel
≤ 25 leden	13	10	17
26-50 leden	16	11	20
51-100 leden	19	21	36
101-250 leden	24	26	45
>251 leden	28	33	57
Totaal	100	100	175

De omvang van de vereniging kan een belangrijke verklarende variabele zijn voor gevonden verschillen. Om die reden worden verderop in de monitor resultaten soms uitgesplitst naar verenigingen in drie categorieën: klein, middel en groot. In deze driedeling zijn alle (sportende en niet-sportende) leden en donateurs verwerkt. Bij berekeningen met ledentallen wordt in de monitor gebruik gemaakt van het totaal ledental (sporters, niet-sporters en donateurs), tenzij anders vermeld.

Tabel 2.7 Hoeveel leden en donateurs heeft de vereniging in totaal?

	aantal verenigingen	% verenigingen
Klein (≤100)	64	37
Middel (101-250)	48	27
Groot (>250)	63	36
Totaal	175	100

2.7 Leeftijd

De verenigingen van het panel zijn van zeer verschillende leeftijd. De oudste vereniging, een schuttersvereniging, stamt uit 1848. De jongste verenigingen uit het panel is een gymnastiekvereniging en een paardensportvereniging. Deze zijn in 2000 opgericht. De gemiddelde leeftijd van de verenigingen is 45 jaar. De volgende tabel geeft een totaaloverzicht.

⁹ Zie Roques en Janssens, *Vrijwilligers in de sport, tweemeting* ('s-Hertogenbosch, 2003). De hierin weergegeven verdeling van verenigingen naar ledental komt overigens redelijk overeen met de verdeling uit het eerder gehouden onderzoek naar de zorgen van sportclubs.

Tabel 2.8 Hoe oud is de vereniging?

	aantal verenigingen	% verenigingen
> dan 75 jaar	25	14
50-74 jaar	35	20
25-49 jaar	78	44
10-24 jaar	36	20
1-9 jaar	3	2
Totaal	177	100

2.8 Levensbeschouwelijke grondslag

Door de oververtegenwoordiging van clubs uit de provincie Gelderland is met name het aandeel van de katholieke clubs in het panel vermoedelijk wat kleiner dan op grond van de landelijke verhoudingen verwacht zou mogen worden. Ook het totale aantal clubs met een levensbeschouwelijke grondslag in het panel is waarschijnlijk aan de lage kant.

Tabel 2.9 Heeft de club een levensbeschouwelijke grondslag?

	aantal verenigingen	% verenigingen
Nee	156	88
Ja, protestants-christelijk	10	6
Ja, rooms-katholiek	10	6
Ja, andere grondslag	1	0
Totaal	177	100

De club met een andere (dan protestants-christelijke of rooms-katholieke) levensbeschouwelijke grondslag heeft een homoseksuele signatuur.

2.9 Aansluiting bij bond of koepel

De relatieve ondervetegenwoordiging van de rooms-katholieke clubs komt ook tot uitdrukking in een relatief beperkt aantal verenigingen dat is aangesloten bij een levensbeschouwelijke koepel. Landelijk gezien is 10% van alle verenigingen (behalve bij een reguliere bond ook) aangesloten bij de NKS, de NCSU of de NCS¹⁰. Van deze levensbeschouwelijke koepelorganisaties is de katholieke verreweg het grootst.

Niet alle lidverenigingen van de koepels delen de levensbeschouwelijke signatuur. In sommige gevallen is men ook indirect, via een bond, aangesloten bij een koepel zonder dat men zich dat ten volle realiseert. Een zekere onder-rapportage kan hier niet geheel worden uitgesloten.

¹⁰ Dit percentage is ontleend aan *Ledental NOC *NSF over 2003* (Arnhem, NOC *NSF; 2003).

Tabel 2.10 Is de vereniging aangesloten bij een sportbond en/of sportkoepel?

	aantal verenigingen	% verenigingen
Sportbond	148	84
Sportbond en sportkoepel	8	5
Niet aangesloten	20	11
Sportkoepel	1	0
Totaal	177	100

Hoeveel sportverenigingen er in Nederland niet zijn aangesloten bij een bond is overigens niet bekend. De verenigingen in het panel die niet zijn aangesloten, zijn doorgaans klein en recreatief ingesteld. Het gaat daarbij om verschillende disciplines: badminton, biljart, bridge, volleybal, schaken, basketbal en zaalvoetbal. Een aantal van deze verenigingen is wel aangesloten bij een zogenaamde ‘wilde bond’, een regionale organisatie van sportverenigingen. Een zwem- en waterpolovereniging is alleen aangesloten bij een sportkoepel.

2.10 Accommodatie en complex

De helft van alle clubs heeft de beschikking over een eigen accommodatie of sportcomplex. De term ‘eigen’ moet daarbij wel ruim worden geïnterpreteerd. Ook wanneer de voorzieningen waarvan de vereniging gebruik maakt niet in eigendom zijn van de vereniging, maar deze wel verantwoordelijk is voor het dagelijkse beheer en onderhoud ervan, is in de monitor sprake van een ‘eigen’ accommodatie of complex.

De categorie ‘min of meer’ in onderstaande tabel verwijst naar een situatie waarin een vereniging haar voorzieningen met één (of meer) andere vereniging(en) deelt.

Tabel 2.11 Heeft de vereniging een eigen sportaccommodatie of -complex?

	aantal verenigingen	% verenigingen
Ja	78	44
Min of meer	11	6
Nee	88	50
Totaal	177	100

2.11 Kantine

Van alle clubs met een eigen accommodatie of complex beschikt de overgrote meerderheid (88%) tevens over een kantine. Ook hier moet de term ‘eigen’ weer ruim worden geïnterpreteerd. Ook wanneer de kantine waarvan de vereniging gebruik maakt geen eigendom is van de vereniging, maar deze wel verantwoordelijk is voor de dagelijkse exploitatie ervan, diende de vraag bevestigend te worden beantwoord. Bij ‘min of meer’ gaat het opnieuw over het delen van voorzieningen met één of meer andere verenigingen.

Tabel 2.12 Beschikt de vereniging over een eigen kantine?

	aantal verenigingen	% verenigingen
Ja	81	46
Min of meer	6	3
Nee	90	51
Totaal	177	100

Een op de vijf verenigingen die een ‘eigen’ kantine hebben, is ertoe overgegaan deze te verpachten.

Tabel 2.13 Heeft uw vereniging de kantine in eigen beheer of wordt zij door de club aan een ondernemer verpacht?

	aantal verenigingen	% verenigingen
Eigen beheer	83	95
Verpacht	4	5
Totaal	87	100

Wanneer de informatie uit de tabellen 2.11 en 2.12 wordt gecombineerd en de categorieën ‘min of meer in eigendom en/of beheer’ worden gevoegd bij de categorieën ‘in eigendom en/of beheer’, blijkt dat 44% van alle verenigingen zowel over een ‘eigen’ sportaccommodatie als over een ‘eigen’ kantine beschikt.

Tabel 2.14 Beschikt de club over eigen voorzieningen?

	aantal verenigingen	% verenigingen
Sportaccommodatie en kantine	78	44
Sportaccommodatie	11	6
Kantine	9	5
Geen van beide	79	45
Totaal	177	100

De buitensportverenigingen beschikken vaker over een eigen sportaccommodatie met kantine dan de binnensportverenigingen. Daarnaast beschikken ook de grote verenigingen vaker over eigen voorzieningen. Buitensportverenigingen zijn vaak de grote verenigingen.

2.12 Internet

Verenigingen gaan steeds meer gebruik maken van digitale communicatiemiddelen als Internet en e-mail.

Van alle verenigingen maakt inmiddels 88% gebruik van Internet. Dat wil zeggen 88% van de verenigingen heeft aangegeven dat zij bereikbaar is via e-mail. In een aantal van deze gevallen is geen sprake van een verenigingsaccount, maar worden voor verenigingsdoeleinden e-mailadressen van privépersonen benut.

Veel verenigingen die gebruik maken van Internet hebben ook een eigen website. Van alle verenigingen beschikt 75% over een eigen website. Vijf van deze verenigingen geven aan dat de

website in ontwikkeling is. In een aantal gevallen genieten verenigingen de gastvrijheid van anderen op het web. Er zitten bij de websites namelijk ook homepages die deel uitmaken van bijvoorbeeld een lokale of regionale site. Bij 14 (8%)verenigingen weet de contactpersoon niet wat het adres van de website is. Als deze verenigingen inderdaad over een website beschikken dan beschikt maximaal 83% van alle verenigingen over een website. 17% van de verenigingen geeft aan dat zij niet over een website beschikken.

Van alle verenigingen beschikt 71% zowel over een eigen website en is bereikbaar via e-mail. Van de verenigingen heeft 2% geen van beiden.

3. Leden en activiteiten

3.1 Samenstelling ledenbestand

3.1.1 Leeftijd en geslacht

Zoals verwacht tellen de verenigingen relatief meer jongeren (t/m 18 jaar) dan ouderen (56 jaar en ouder), meer mannen dan vrouwen en meer jongens dan meisjes. De verdeling tussen jeugdleden en volwassen leden in de gemiddelde vereniging is 34% om 66%. De man-vrouw verhouding is 66% om 34%. De gemiddelde achterban van de verenigingen zag er in 2005 als volgt uit.

Tabel 3.1 Hoe is het ledenbestand opgebouwd?

	gemiddeld aantal meisjes/vrouwen	gemiddeld aantal jongens/mannen	totaal
≤ 12 jaar	20	29	49
13 -18 jaar	14	23	37
19 - 40 jaar	16	48	64
41 - 55 jaar	17	39	56
≥ 56 jaar	17	23	40
Totaal	86	165	251

De verdeling jeugdigen/volwassenen, mannen/vrouwen en jongens/meisjes binnen de verenigingen van het panel spooft met de verdeling naar leeftijd en geslacht die kan worden afgelezen uit de ledencijfers van NOC★NSF.

3.1.2 Etniciteit

Van de verenigingen uit het panel heeft 61% allochtone leden. Het aantal allochtone leden in deze verenigingen varieert van 1 tot 350.

Van de verenigingen waarvan het aantal allochtone leden bekend is, hebben er zes meer dan 20% allochtone leden. Dit zijn twee voetbalverenigingen, een gymnastiekvereniging, een taekwondo-vereniging, een zwemvereniging en een boksvvereniging.

Zoals te verwachten is, bestaat er een samenhang tussen de omvang van de gemeente waar de verenigingen zijn gevestigd en het percentage allochtone leden binnen die verenigingen. Verenigingen in grotere gemeenten hebben een hoger percentage allochtone leden.

Overigens kunnen de gegevens met betrekking tot het aantal allochtone sporters in verenigingsverband niet zondermeer als maatgevend worden beschouwd voor de landelijke situatie. De spreiding van allochtonen over de verschillende gemeenten en takken van sport is allerm minst gelijkmatig. Het panel, in dit opzicht aselekt van samenstelling, is te beperkt van omvang om de effecten van grootstedelijke, regionale en sportspecifieke concentratietendensen te neutraliseren. De gegevens over het aantal allochtonen dat sport bij de verenigingen van het panel kunnen pas op langere termijn tot echt interessante inzichten leiden. Door de presentatie van cijfers over meer jaren kunnen meer algemene trends namelijk wel worden opgespoord of geïllustreerd.

Tabel 3.2 Zijn er allochtone leden?

% allochtone leden	aantal verenigingen	% verenigingen
0%	67	40
0,1-2%	31	19
2,1-5%	29	17
5,1-10%	24	14
10,1-20%	10	6
> 20%	6	4
Totaal	167	100

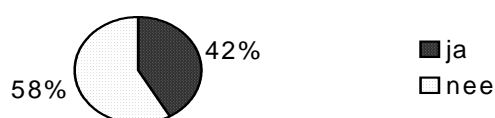
Volgens de hier gehanteerde (officiële) definitie zijn allochtonen mensen waarvan tenminste één van beide ouders in het buitenland is geboren.

Aan de verenigingen is gevraagd om een schatting te geven van het aantal allochtonen als zij niet over het exacte aantal beschikken.

3.1.3 Handicap of chronische aandoening

Van alle sportverenigingen heeft 42% één of meer gehandicapten en/of mensen met chronische aandoeningen in de gelederen. Er zijn 22 verenigingen (13%) met zowel gehandicapte sporters als sporters met chronische aandoeningen. Bij de meeste clubs met gehandicapte leden gaat het om niet meer dan één, twee of drie sporters. Het aantal leden met chronische aandoeningen per vereniging ligt iets hoger. Deze verenigingen (36) hebben gemiddeld zes leden met chronische aandoeningen.

Diagram 3.1 Zijn er leden met een handicap en/of chronische aandoening ?

Onder gehandicapten worden verstaan mensen met een lichamelijke handicap (al dan niet rolstoelgebonden), een verstandelijke handicap, een zintuiglijke handicap (blind, slechtziend, doof en slechthorend). Bij chronische aandoeningen gaat het om o.a. diabetes, epilepsie, astma en (ex-hartpatiënten). Aan de verenigingen is gevraagd om een schatting te geven van het aantal mensen met een handicap of chronische aandoening als zij niet over het exacte aantal beschikken.

3.1.4 Prestatiesporters en recreatiesporters

De recreatiesporters zijn binnen de verenigingen duidelijk in de meerderheid. Driekwart van de verenigingen heeft meer recreatiesporters dan prestatiesporters. Er zijn 30 verenigingen (19%) met uitsluitend recreatiesporters en één vereniging (hockey) met uitsluitend prestatiesporters¹¹.

Tabel 3.3 Percentage recreatiesporters

	aantal verenigingen	% verenigingen
0-25 %	14	9
26-50 %	19	12
51-75 %	37	23
76-100 %	89	56
Totaal	159	100

Bij de verdeling naar prestatie- en recreatiesporters zijn zowel jeugdleden als volwassenen betrokken. Hierbij zijn de volgende definities gehanteerd: *Prestatiesporters stellen hun trainingen in dienst van het bereiken van een zo hoog mogelijke sportieve prestatie, maken eventueel deel uit van een selectie, slaan trainingen en wedstrijden zelden over. Recreatiesporters stellen het plezier tijdens het sporten voorop, geven aan de sociale contacten en gezelligheid een hogere prioriteit dan aan het behalen van sportieve prestaties, laten relatief makkelijk verstek gaan bij trainingen en wedstrijden.*

In 2005 is voor het eerst gevraagd welk percentage van de sportende leden deelneemt aan de formele of officiële competitie. Gemiddeld neemt 53% van de sportende leden binnen een vereniging deel aan formele of officiële competitie.

Tabel 3.4 Percentage leden dat deelneemt aan officiële competitie

	aantal verenigingen	% verenigingen
0-25 %	58	39
26-50 %	17	11
51-75 %	11	7
76-100 %	64	43
Totaal	150	100

Er zijn 15 verenigingen (10%) waar geen enkel lid deelneemt aan de competitie en 25 verenigingen (17%) waar alle leden deelnemen. In die laatste groep zitten ook verenigingen die volledig uit recreatieve sporters bestaan.

¹¹ Op het internationale "Sport for All" congres (NOC*NSF, oktober 2002) is op basis van deze gegevens een korte lezing verzorgd over de verschillen tussen recreatieverenigingen en verenigingen die zich meer richten op prestatiesporters.

3.1.5 Topsporters

Een behoorlijk aantal verenigingen in het panel - 33 in getal (19%) - heeft ook topsporters in de gelederen. Dit aantal is, gelet op de strikte afbakening van het begrip, opmerkelijk hoog. Topsport is in de monitor als volgt afgebakend: *Een topsporter is een sportman of -vrouw die in interlandwedstrijden Nederland mag vertegenwoordigen in een gekwalificeerde tak van sport en individueel of met zijn of haar team presteert op het niveau van finales of eindrondes van Europese Kampioenschappen, Wereldkampioenschappen, Olympische Spelen of daarmee vergelijkbare toernooien, dan wel een sporter die, gelet op zijn of haar leeftijd, talent en inzet, in staat is dat niveau binnen afzienbare tijd te halen.*

Het gaat meestal om een beperkt aantal sporters. De meeste van die verenigingen (72%) hebben één tot vijf topsporters. Uitschieters zijn vier verenigingen (atletiek, rugby, watersport en frisbee) met 12, 17 en 20 topsporters.

3.2 Ledenverloop en ledenwerving

Bij 53% van de verenigingen kan een toename in het ledental worden geconstateerd, bij 33% een afname. Gemiddeld realiseerden de verenigingen een aanwas van 5 leden. Van alle verenigingen heeft 11% een ledenstop en 14% een wachtlijst.

De meeste verenigingen (61%) verwachten dat hun ledental gelijk zal blijven het komende seizoen. Iets meer dan een kwart van de verenigingen verwacht dat het ledental zal stijgen en 12% verwacht volgend seizoen minder leden.

In het afgelopen jaar heeft 42% van alle verenigingen speciale activiteiten ontplooid om nieuwe leden te werven. Van de 71 verenigingen die speciale activiteiten hebben ontplooid, heeft 59% zich ook op specifieke doelgroepen gericht. Sommige clubs hebben zich op meerdere doelgroepen gericht.

Tabel 3.3 Doelgroepen ledenwerving

	aantal antwoorden	% antwoorden
Jeugd	35	57
Dames/meisjes	7	12
Heren/Jongens	7	12
Gehandicapten	3	5
50-plussers	3	5
Buurtbewoners/wijkbewoners	3	5
Anders	3	5
Totaal (n=42)	61	100

Andere doelgroepen die slechts eenmaal zijn genoemd door de verenigingen, zijn vanaf 18 jaar, studenten en leden voor een Gay-club.

Er zijn door de verenigingen uiteenlopende activiteiten opgezet om nieuwe leden te trekken.

Tabel 3.4 Activiteiten ledenwerving

	aantal antwoorden	% antwoorden
Publiciteit/adverteren in kranten en weekbladen	37	14
Campagne op scholen/schoolsport/schooltoernooien	32	12
Open dag/instuiven/promodag	31	11
(Introductie)cursussen/speciale lessen/clinics	28	10
Toernooien	26	10
Folders uitdelen	23	9
Speciaal beginnerstarief/eerste trainingen gratis	20	7
Stand op een markt/braderie, Koninginnedag	16	6
Affiche/poster	15	6
Demonstratie geven	14	5
Via de gemeente (sportpas)	14	5
(jeugd)feestavond/kamp/spelmiddag	7	3
Beloning bij aanbrengen nieuw lid	3	1
Persoonlijke benadering	2	1
Website	2	1
Nieuw aanbod gecreëerd	2	1
Totaal (n=70)	272	100

De belangrijkste ledenwerfacties hebben een kennismakingskarakter en zijn gericht op jeugd.

3.3 Activiteiten

Driekwart van de verenigingen (74%) organiseert naast het reguliere sportaanbod voor de leden ook andere activiteiten (kampen, bingo-avonden, nieuwjaarsreceptie, ouder/kind-toernooi e.d.). In het afgelopen jaar organiseerde 44% van de verenigingen 1 tot 2 keer een activiteit waarbij deelname openstond voor niet-leden. 18% van de verenigingen organiseerde 3 keer of meer activiteiten voor niet-leden. Dit zijn activiteiten als open dagen, bedrijfswedstrijden, schooltoernooien, familietoernooien, wandelmarsen en trimlopen.

Tabel 3.5 Hoe vaak zijn er het afgelopen jaar (seizoen) door de vereniging activiteiten georganiseerd waarbij deelname openstond voor niet-leden?

	aantal verenigingen	% verenigingen
Niet	65	38
1-2 keer	74	44
3 keer of meer	31	18
Totaal	170	100

De verenigingen is gevraagd of zij naast reguliere sportactiviteiten nog andere diensten aanbieden of daarvoor faciliteiten ter beschikking stellen. Hierbij kan gedacht worden aan kinderopvang, naschoolse opvang of huiswerkbegeleiding.

Er zijn 7 verenigingen die dergelijke diensten aanbieden. Van de verenigingen die op dit moment nog geen andere diensten aanbieden naast de reguliere sportactiviteiten is 4 % van plan dergelijke diensten aan te bieden in de toekomst.

Er is één vereniging (een voetbalvereniging) die specifieke faciliteiten heeft gericht op allochtonen. Deze vereniging heeft een speciale begeleider.

4. Bestuur en beleid

4.1 Samenstelling bestuur

4.1.1 Aantal leden

Iets meer dan de helft van alle verenigingen (55%) heeft een bestuur met vijf, zes of zeven leden. Het gemiddelde verenigingsbestuur telt zes leden, maar omdat vaak statutair is bepaald dat er een oneven aantal bestuursleden moet zijn, komt het vaker voor dat verenigingsbesturen vijf of zeven leden tellen.

Tabel 4.1 Uit hoeveel leden bestaat het bestuur?

aantal bestuursleden	aantal verenigingen	% verenigingen
1	4	2
2	5	3
3	18	10
4	23	14
5	40	23
6	24	14
7	31	18
8	12	7
9	11	6
10	3	2
Totaal	171	100

4.1.2 Leeftijd en zittingsduur

Driekwart van alle verenigingsbestuurders is van middelbare leeftijd (36 tot en met 55 jaar). Slechts 1 procent behoort tot de jongere generatie. De gemiddelde verenigingsbestuurder is 49 jaar oud.

Er zijn in het panel zes verenigingen waar de gemiddelde leeftijd van de bestuurders boven de 65 jaar ligt. Dat zijn twee jeu de boules verenigingen, een bowlsvereniging, twee bridgeverenigingen en een vereniging voor seniorenport.

De huidige generatie bestuursleden draagt gemiddeld al ruim 7 jaar bestuursverantwoordelijkheid.

Tabel 4.2 Gemiddelde leeftijd binnen een bestuur

	aantal verenigingen	% verenigingen
24-35 jaar	2	1
36-45 jaar	52	31
46-55 jaar	78	46
56-65 jaar	31	18
> 65 jaar	6	4
Totaal	169	100

.3 Geslacht

Driekwart van de bestuursleden van verenigingen is van het mannelijk geslacht. Het gemiddelde bestuur telt 4,1 mannen en 1,4 vrouwen.

Uit de verdeling van mannen en vrouwen over de verschillende bestuursfuncties blijkt dat mannen onevenredig vaak de voorzittershamer hanteren en dat de bestuurlijke portefeuilles op het vlak van financiën en pr en sponsoring ook vaker aan mannen lijken te zijn voorbehouden. Vrouwen met een bestuursfunctie bekleden (relatief) vaker de functie van secretaris en algemeen bestuurslid. In totaal hebben veertien personen een dubbele functie (tien mannen en vier vrouwen), deze zijn in de verdeling van de functies over de geslachten ook twee keer meegeteld. Eén persoon bekleedt zelfs drie functies (man).

Tabel 4.3 Welke bestuursfuncties vervullen mannen en vrouwen?

bestuursfuncties		man	vrouw	Totaal
voorzitter	aantal	145	17	162
	kolom % ¹²	20	7	17
	rij % ¹³	90	10	100
vice-voorzitter	aantal	17	4	21
	kolom %	2	2	2
	rij %	81	19	100
secretaris	aantal	108	58	166
	kolom %	15	24	17
	rij %	65	35	100

¹² Het kolom% is het percentage van de mannen of vrouwen dat een bepaalde functie bekleedt, bijvoorbeeld voorzitter is. In dit geval bekleedt 20% van de mannen (145 van totaal 703 mannen) de voorzittersfunctie. Bij de vrouwen is dat 7% (17 van totaal 243 vrouwen).

¹³ Het rij% is het de verdeling man/vrouw bij een bepaalde functie. In dit geval is 90% van de voorzitters van het mannelijke geslacht (145 van totaal 162 voorzitters) en 10% van het vrouwelijke (17 van totaal 162 voorzitters).

penningmeester	aantal	139	29	168
	kolom %	20	12	18
	rij %	83	17	100
commissie- vertegenwoordiger	aantal	15	10	25
	kolom %	2	4	3
	rij %	60	40	100
algemeen bestuurslid	aantal	143	66	209
	kolom %	20	27	22
	rij %	68	32	100
technisch leider/ technische zaken	aantal	26	4	30
	kolom %	4	2	3
	rij %	87	13	100
afdelings- vertegenwoordiger	aantal	12	8	20
	kolom %	2	3	2
	rij %	60	40	100
jeugdleider/ coördinator	aantal	20	11	31
	kolom %	3	4	3
	rij %	65	35	100
pr-functionaris/ (en sponsoring)	aantal	21	4	25
	kolom %	3	2	3
	rij %	84	16	100
wedstrijdleider/ Wedstrijdsecretaris/ competitieleider	aantal	33	12	45
	kolom %	5	5	5
	rij %	73	27	100
ledenadministratie	aantal	1	8	9
	kolom %	0	3	1
	rij %	11	89	100
onderhoud/materiaal beheer complex/ kantine	aantal	19	5	24
	kolom %	3	2	3
	rij %	79	21	100
overige functies	aantal	4	7	11
	kolom %	1	3	1
	rij %	36	64	100
Totaal	aantal	703	243	946

4.1.4 Etniciteit

Bijna twee procent van alle bestuursleden heeft een allochtone achtergrond. Binnen het panel zijn deze te vinden in veertien verenigingen. Deze verenigingen zijn actief in voetbal, tennis, schaatsen, badminton, paardensport, bridge, base- en softball, schietsport, dammen en volleybal. De voetbal en base- en softbalvereniging hebben twee allochtone bestuursleden. De overige clubs hebben één allochtoon in het bestuur.

4.2 Grootste zorgen

Onder de noemer bestuur en beleid is in de monitor aan de verenigingen gevraagd wat hun grootste knelpunten of zorgen zijn. Van alle verenigingen heeft 75% één of meer knelpunten genoemd (126). De overige hebben niets ingevuld (8) of hebben expliciet aangeven geen problemen te hebben (43).

Tabel 4.4 Kunt u aangeven wat op dit moment voor uw vereniging de drie grootste knelpunten zijn?

	Knelpunt 1		knelpunt 2		knelpunt 3	
	n=126	%	n=93	%	n=53	%
Kader	40		36		28	
Leden	28		18		25	
Accommodatie	15		18		15	
Financiën	13		19		25	
Overige	5		9		8	

Het betreft hier een vraag met open antwoordmogelijkheden. De gegeven antwoorden zijn achteraf onder een van de categorieën uit de tabel gebracht en zijn hieronder in volgorde van frequentie genoemd.

Het grootste knelpunt dat onder de categorie ‘leden’ valt, is de *geringe aanwas van ledentallen*, gevolgd door knelpunten op het vlak van *behoud van leden en teams, motivatie en betrokkenheid leden en leeftijdsopbouw/vergrijzing van het ledenbestand*.

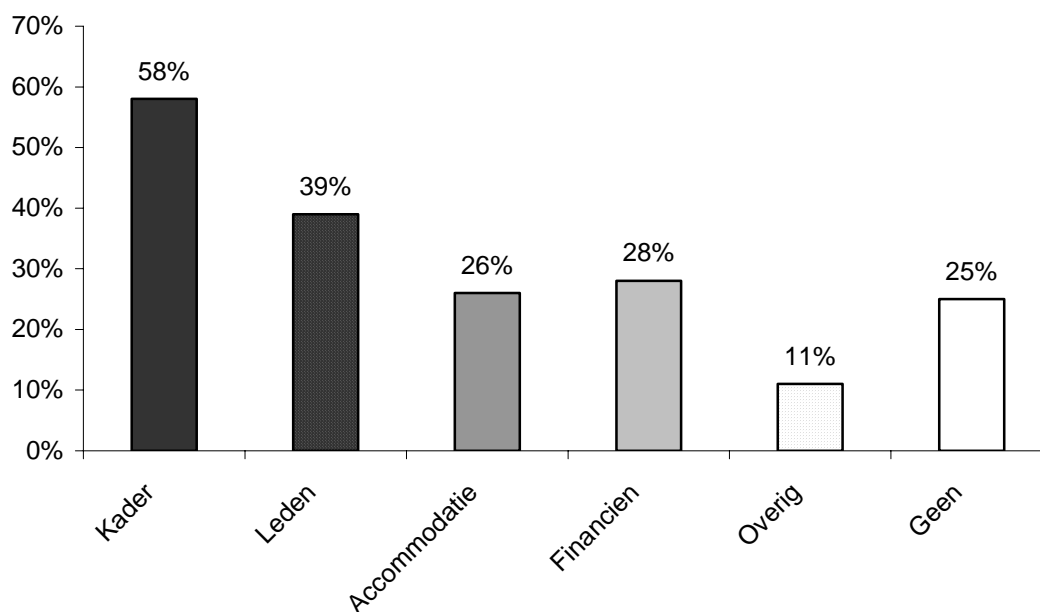
De categorie ‘financiën’ heeft betrekking op *sponsoring, stijgende kosten/hoge huurprijzen, geen financiën beschikbaar voor zaken als automatisering, clubblad en trainers, geringe subsidie en begroting sluitend houden*.

De categorie ‘accommodatie’ verwijst naar problemen met betrekking tot *onderhoud en kwaliteit van voorzieningen, ruimtegebrek, zaalcapaciteit en gebruik op bepaalde tijden, uitbreiding bestaande of nieuwbouw accommodatie, het niet hebben van een eigen accommodatie*.

De categorie ‘kader’ spreekt voor zich. Daarbij gaat het in de eerste plaats om *het tekort aan vrijwilligers en kader voor specifieke taken, zoals trainers, jeugdbegeleiders, scheidsrechters en clubbladredactie*. Vervolgens is *het vinden van (geschikte) bestuursleden en vrijwilligers* een groot knelpunt, gevolgd door *problemen rond de organisatie en uitvoering van taken en onderlinge communicatie*.

In de restcategorie ‘overig’ zijn uiteenlopende andersoortige knelpunten genoemd zoals *wetgeving op het gebied van veiligheid (ARBO, sociale hygiëne.....) en milieu-eisen, problemen met beleidsuitvoering, en contact en samenwerking met gemeente*.

Van alle 169 verenigingen die de vraag hebben beantwoord, heeft bijna 60% de kaderproblematiek als een van de grootste zorgen genoemd. Andere problemen geven gemiddeld genomen veel minder kopzorgen.

Diagram 4.1 Grootste knelpunten

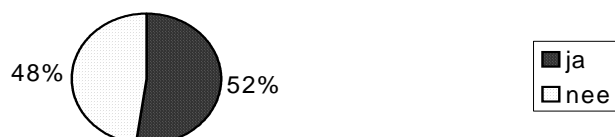
4.3 Beleidsvoering

4.3.1 Beleidsplannen

Om na te gaan in hoeverre op verenigingsniveau beleidsmatig wordt gewerkt, is geïnformeerd naar de aanwezigheid van beleidsplannen.

Iets meer dan de helft van de verenigingen beschikt over beleidsplannen.

Diagram 4.2 Heeft de vereniging haar voornemens, doelstellingen m.b.t. het functioneren van de vereniging op papier gezet?

Uit de volgende tabel kan worden afgeleid op welke onderwerpen de beleidsaandacht van de verenigingen zoal richt.

Tabel 4.5 Op welke onderwerpen hebben deze voornemens, doelstellingen of plannen betrekking?

	aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Vrijwilligers/verenigingskader	61	14	71
Financiën	48	11	56
Sporttechnische zaken	46	11	54
Ledenwerving en/of ledenbehoud	44	10	51
Jeugd	43	10	50
Activiteitsaanbod	39	9	45
Accommodatie	38	9	44
Communicatie/p.r.	37	9	43
Deskundigheidsbevordering	28	7	33
Competitie	26	6	30
Specifieke doelgroepen	9	2	11
Sportmedische zaken	4	1	5
Andere onderwerpen	7	2	8
Totaal (n=87)	430	100	

Andere onderwerpen die zijn genoemd: organisatiestructuur, faciliteiten en algemeen beleid.

De verenigingen konden op deze vraag meerdere antwoorden geven. Gemiddeld hebben de verenigingen vijf onderwerpen genoemd.

De kolom 'aantal antwoorden' geeft aan hoeveel verenigingen die antwoordcategorie hebben aangekruist. De kolom '% antwoorden' geeft weer in hoeveel procent van alle gevallen de verschillende antwoordcategorieën zijn aangekruist. Bijvoorbeeld, van alle antwoorden is 44 keer ledenwerving en/of ledenbehoud genoemd en dat is 10% van het totaal aantal aangekruiste categorieën. De kolom '% verenigingen' geeft aan hoeveel procent van alle verenigingen die beleidsplannen hebben, en deze vraag ook hebben beantwoord, de verschillende antwoordcategorieën hebben gekozen. Daaruit kan bijvoorbeeld worden afgelezen dat 51% van de verenigingen die voornemens, doelstellingen, plannen e.d. op papier hebben gezet (ook) over ledenwerving en/of ledenbehoud hebben geschreven.

4.3.2 Prioriteiten

Een belangrijk onderwerp van discussie in veel verenigingen is de verdeling van (bestuurlijke) aandacht voor prestatieve en recreatieve sportbeoefening. Van alle verenigingsbesturen geeft 26% duidelijk prioriteit aan recreatieve sportbeoefening. 70% wil zich voor beide vormen in zetten.

Tabel 4.6 Welke prioriteiten stelt het bestuur ten aanzien van de sportbeoefening in de vereniging?

	aantal verenigingen	% verenigingen
Het bestuur wil zich vooral inzetten voor recreatieve sportbeoefening	44	26
Het bestuur wil zich zowel voor recreatieve als voor prestatieve sportbeoefening inzetten	119	70
Het bestuur wil zich vooral inzetten voor prestatieve sportbeoefening	6	4
Totaal	169	100

4.3.3 Informatiebronnen

Bij de beleidsvorming maken de verenigingsbesturen gebruik van allerlei informatie afkomstig uit verschillende bronnen. Er zijn 14 verenigingen (8%) die het afgelopen jaar geen informatiebronnen hebben geraadpleegd met het oog op de organisatie van de vereniging.

De bond, zo kan worden afgeleid uit de volgende tabel, is verreweg de belangrijkste leverancier van informatie. Negen van de tien verenigingen raadplegen de bond voor algemene zaken betreffende de verenigingsorganisatie. De gemeente volgt op ruime afstand. Daarna komen de koepelorganisaties.

Tabel 4.7 Welke informatiebronnen raadpleegt het bestuur?

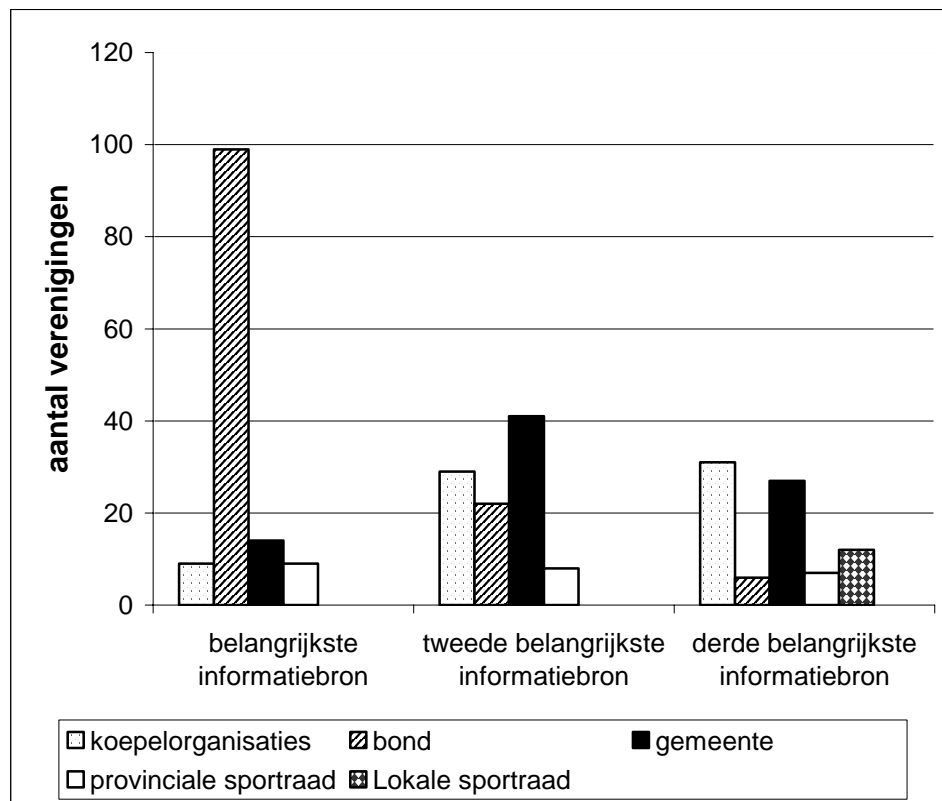
	aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Informatie van de bond	141	31	91
Informatie van de gemeente	93	20	60
Informatie van koepelorganisaties	78	17	50
Informatie van de provinciale sportraad of sportservice bureau	42	9	27
Informatie van de lokale sportraad of sportservice bureau	34	7	22
Krant	31	7	20
Vakbladen (van andere dan genoemde organisaties)	18	4	12
Internetsites (van andere dan genoemde organisaties)	15	3	10
Boeken en handboeken	1	0	1
Anders	5	1	3
Totaal (n=155)	459	100	

De koepelorganisaties zijn: NOC*NSF, NKS, NCSU en NCS.

De meestgenoemde vakblad is *SPORT, Bestuur & Management*. Andere informatiebronnen die worden genoemd zijn: andere verenigingen, belangenorganisatie, kamer van koophandel en kennissen. Internet krijgt een steeds groter bereik binnen de sportsector als informatieverstrekker. Van de conventionele media worden kranten iets meer geraadpleegd en vakbladen minder. Van handboeken en algemene tijdschriften wordt door de clubs vrijwel geen gebruik gemaakt.

De bond wordt niet alleen het vaakst geraadpleegd, maar wordt ook als de belangrijkste bron van informatie aangewezen. Op ruime afstand volgen ook hier de gemeente en de koepelorganisaties.

Diagram 4.4 Welke van de geraadpleegde informatiebronnen zijn voor uw vereniging in het afgelopen jaar (seizoen) de belangrijkste geweest?

4.3.4 Kwaliteitsmeting

15% van de verenigingen is bezig met of heeft de afgelopen twee jaar deelgenomen aan een project gericht op kwaliteitsmeting. 18 verenigingen hebben een kwaliteitsmeting uitgevoerd. Bij de overige verenigingen wordt momenteel een meting uitgevoerd of heeft concrete plannen om een meting uit te voeren. IKSport en een accommodatiecheck zijn de meest voorkomende projecten. Daarnaast hebben een paar verenigingen nog scans uitgevoerd. Onderwerpen die aan de orde komen bij de metingen zijn controleren van de accommodatie, veiligheid, vrijwilligers, algemene check van de vereniging.

4.3.5 Toekomst

De helft van de verenigingen ziet de toekomst van de vereniging niet zonnig, maar ook niet somber. Bijna de helft (45%) ziet de toekomst van de vereniging zonnig-zeer zonnig in.

Bij deze vraag konden de verenigingen een toelichting geven. De verenigingen die de toekomst zonnig tot zeer zonnig inzien, zijn verenigingen die aangeven dat de vereniging een stabiel ledenaantal heeft of groeit, de leden actief zijn, dat de vereniging financieel en organisatorisch gezond is of een nieuwe accommodatie ter beschikking. Verenigingen die de toekomst niet zonnig, maar ook niet somber

inzien, geven hierop als toelichting dat dit afhankelijk is van de continuïteit en aanwas van nieuwe leden, vergrijzing van de vereniging en dat het steeds moeilijker wordt om vrijwilligers aan te trekken. De verenigingen die een negatief oordeel over de toekomst van de vereniging hebben, geven daarvoor als redenen dat het ledenaantal daalt en er geen geschikte vrijwilligers en kader kunnen worden gevonden.

5. Kader

5.1 Vrijwilligers

Sportverenigingen drijven op vrijwilligerswerk. De verenigingen in het panel beschikken gemiddeld over 45 vrijwilligers.

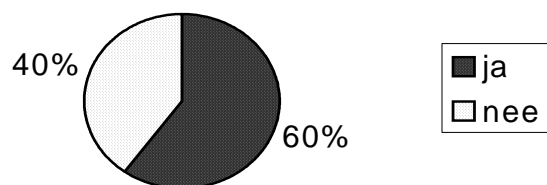
Tabel 5.1 Gemiddeld aantal vrijwilligers naar grootte van de vereniging en soort sport

	gemiddeld aantal vrijwilligers
Klein (≤ 100)	14
Middel (101-250)	32
Groot (> 250)	92
Individueel	45
Semi-individueel	39
Teamsport	48

In paragraaf 4.2 kwam duidelijk naar voren dat op verenigingsniveau de kaderproblematiek de grootste zorg is. Uit navraag blijkt dat minder dan de helft van alle verenigingen (40%) kampt met een tekort aan vrijwilligers.

Ook verenigingen die aangeven dat ze over voldoende vrijwilligers beschikken, zoeken voor bepaalde functies overigens nog naar vrijwilligers. Bijna eenderde van alle verenigingen zoekt momenteel géén vrijwilligers.

Diagram 5.1 Beschikt de vereniging momenteel over voldoende vrijwilligers?

In de monitor zijn de begrippen vrijwilliger en vrijwilligerswerk als volgt afgebakend. Vrijwilligers zijn mensen die in beginsel onbetaald en onverplicht een functie in de sport vervullen. Personen die van de vereniging een onkostenvergoeding ontvangen op basis van declaraties óf een belastingvrije vrijwilligersvergoeding (van maximaal €667,00 belastingvrij per jaar) krijgen, worden ook tot de vrijwilligers gerekend. Taken waarvan het min of meer vanzelfsprekend is dat deze door de leden van

de club worden verricht (rijden naar uitwedstrijden door ouders van jeugdleden bijvoorbeeld) of taken waaraan de leden zich niet of nauwelijks kunnen onttrekken (verplichte roulerende kantinediensten bijvoorbeeld) worden hier niet als vrijwilligerswerk beschouwd.

De grootste behoefte aan vrijwilligers ligt op bestuurlijke en sporttechnisch vlak. Maar ook op andere terreinen zou men graag over meer vrijwilligers beschikken.

Tabel 5.2 Voor welke functies, taken en werkzaamheden worden vrijwilligers gezocht?

	aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Bestuur	67	17	58
Training/begeleiding/lesgeven	58	15	50
Organisatie wedstrijden en toernooien	52	13	45
Bar/kantine diensten	42	11	37
Organisatie evenementen en nevenactiviteiten	36	9	31
Arbitrage en jurering	36	9	31
Beheer/onderhoud/schoonmaak accommodatie	34	9	30
Beheer/onderhoud materiaal	33	8	29
Samenstelling clubblad	31	8	27
Sportmedische zorg/-begeleiding	2	1	2
Anders	8	2	7
Totaal (n=115)	399	100	

In de categorie ‘anders’ worden vrijwilligers gezocht voor onderhoud en beheer website, sponsoringactiviteiten, vervoer vrijwilligers en toezicht.

Hoeveel vrijwilligers de verenigingen precies zoeken, is niet bekend. Wel kan worden aangegeven op hoeveel functiegebieden men handen tekort komt. Gemiddeld zoeken de verenigingen naar vrijwilligers voor twee tot drie functies.

Van alle verenigingen met een accommodatie in eigendom en/of beheer zoekt 36% (ook) naar vrijwilligers voor het beheer/onderhoud/schoonmaak van die accommodatie. Van alle verenigingen met een eigen kantine zoekt maar liefst 51% naar vrijwilligers voor bar/kantine diensten.

Tabel 5.3 Voor hoeveel functies worden vrijwilligers gezocht?

	aantal verenigingen	% verenigingen
0 functies	52	31
1-2 functies	42	25
3-4 functies	39	23
5-6 functies	28	17
≥ 7 functies	6	4
Totaal	167	100

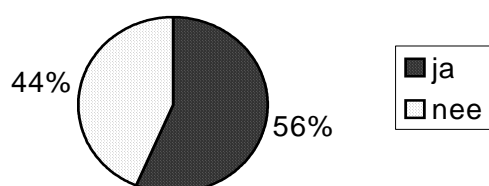
Een fractie van alle clubs heeft in het afgelopen jaar ervaren dat het makkelijker is geworden om vrijwilligers te werven. Bijna eenderde van alle clubs heeft ondervonden dat het moeilijker is geworden.

Tabel 5.4 Hoe makkelijk of hoe moeilijk was de werving van vrijwilligers het afgelopen jaar in vergelijking met het daaraan voorafgaande jaar (seizoen)?

	aantal verenigingen	% verenigingen
Makkelijker	14	8
Gelijk gebleven	104	62
Moeilijker	49	30
Totaal	167	100

Zoals aan het begin van het hoofdstuk vermeld, zijn er gemiddeld genomen 45 vrijwilligers actief in een vereniging. 70% van deze vrijwilligers vervult terugkerende taken en vaste functies. 30% kan worden gekwalificeerd als zogenaamde ‘oproepvrijwilliger’. Iets meer dan de helft van alle verenigingen maakt gebruik van oproepvrijwilligers.

Diagram 5.2 Maakt uw club gebruik van ‘oproepvrijwilligers’?

Het onderscheid tussen gewone en oproepvrijwilligers is in de monitor als volgt verduidelijkt. In een sportvereniging kunnen verschillende soorten vrijwilligers actief zijn. Zo zijn er vrijwilligers die zich inzetten voor steeds terugkerende taken en vaste functies (commissieleden, bestuursleden, trainers, kantine medewerkers, enz.). Maar er zijn ook vrijwilligers die meer incidenteel voor de club actief zijn en die zich gedurende een korte periode inzetten voor een afgebakende taak. Deze zogenaamde ‘oproepvrijwilligers’ houden zich bijvoorbeeld bezig met de organisatie van het jaarlijkse clubfeest of de jaarlijkse opknopbeurt van het sportcomplex.

Er bestaat geen samenhang tussen de vrijwilligersbehoefte van verenigingen en de inzet van oproepvrijwilligers in het totale vrijwilligersbestand. Verenigingen die over voldoende vrijwilligers beschikken, maken net zo vaak gebruik van oproepvrijwilligers als verenigingen die niet voldoende vrijwilligers ter beschikking hebben.

5.2 Vergoedingen en salarissen

Door een aantal verenigingen worden ook vergoedingen en/of salarissen verstrekt aan medewerkers. Iets meer dan de helft van de verenigingen draait volledig op vrijwilligers die geen enkele vergoeding ontvangen. In totaal komt iets minder dan de helft van alle verenigingen op de een of andere wijze

medewerkers financieel tegemoet. De grotere verenigingen werken vaker met vergoedingen dan de kleinere clubs.

Het gaat hierbij vooral om belastingvrije vrijwilligersvergoedingen (41%), salarissen (23%) en in mindere mate (12%) ook om vergoedingen van werkelijk gemaakte kosten (voor bijvoorbeeld kleding, schoeisel en gereden kilometers). In een beperkt aantal verenigingen worden ook gesubsidieerde arbeidskrachten ingezet (7%).

In de monitor zijn deze varianten als volgt toegelicht: *Een belastingvrije vrijwilligersvergoeding is een vergoeding van maximaal €667,00 per jaar of €19,00 per week waarover geen sociale premies en belasting hoeven worden betaald en waarvoor ook geen bonnen hoeven worden ingeleverd. Over salaris worden ook loonbelasting en sociale premies afgedragen. Vergoeding van de werkelijk gemaakte onkosten wil zeggen dat de onkosten aantoonbaar zijn en dat de vergoeding (eventueel via het zogenaamde IB-47 formulier) wordt doorgegeven aan de belastingdienst. De vergoeding van postzegels, kopieën e.d. valt hier niet onder.*

Tabel 5.5 Hoeveel personen bij uw vereniging hebben voor hun activiteiten een bepaalde financiële vergoeding gekregen het afgelopen jaar (seizoen)?

	aantal verenigingen	gemiddeld aantal personen
Belastingvrije vrijwilligersvergoeding	67	9,4
Salaris	37	3,7
Vergoeding van werkelijk gemaakte kosten	19	4,6

Het aantal medewerkers dat voor een vergoeding of salaris in aanmerking komt, verschilt sterk. Zo varieert bijvoorbeeld het aantal vrijwilligers met een belastingvrije vergoeding binnen een vereniging van één tot 58 personen.

Van alle verenigingen maakt 6% gebruik van al deze drie mogelijkheden om vergoedingen uit te keren. Bij 17% van de verenigingen worden twee regelingen gehanteerd en 23% van de verenigingen kent maar één soort vergoeding.

Er is een significant verband gevonden tussen het verstrekken van vergoedingen en het beschikken over voldoende vrijwilligers. Verenigingen die vergoedingen geven beschikken vaak over onvoldoende vrijwilligers.

Van de verenigingen die gebruik maken van gesubsidieerde arbeidskrachten, hebben zeven verenigingen één gesubsidieerde kracht in dienst, twee verenigingen hebben er twee en twee verenigingen hebben meer dan 2 gesubsidieerde krachten in dienst.

Bij alle soorten vergoedingen worden de sporttechnische taken het vaakst vergoed. Daarnaast geven verenigingen belastingvrije vrijwilligersvergoedingen en salarissen voor onderhoudstaken, schoonmaak en toezicht. Bij de vergoeding voor gemaakte onkosten zijn dat bestuurlijke taken, management- en organisatorische taken en administratieve taken.

Tabel 5.6 Taken waarvoor de vergoeding is gegeven

	Belastingvrije vrijwilligersvergoeding % verenigingen n=67	Salaris % verenigingen n=37	vergoeding gemaakte onkosten % verenigingen n=19
Bestuurlijk, management, organisatorische taken	12	8	37
Sporttechnische taken	79	89	63
Administratieve taken	2	5	21
Onderhoud, schoonmaak, toezicht	43	27	11
Kantine	19	14	16

5.3 Trainers

In driekwart van de verenigingen waren in het afgelopen jaar (seizoen) trainers actief. Vooral kleine verenigingen beschikken minder vaak over trainers.

De verenigingen waar het afgelopen jaar trainers actief waren, beschikten gemiddeld over ruim 8 trainers per vereniging. In totaal waren er bij 125 verenigingen 1061 trainers actief. Hoe groter de vereniging des te meer trainers er zijn. Eén grote voetbalvereniging heeft in totaal 60 trainers op het veld staan.

Van alle verenigingstrainers is 4% ook als vakleerkracht werkzaam op een school. Bijna een kwart van de verenigingsbestuurders weet niet van de trainers of deze ook als vakleerkracht werkzaam zijn.

Van alle verenigingen geeft 72% aan dat zij over voldoende trainers beschikt.

43% van alle verenigingen zoekt trainers. De belangrijkste groepen sporters waar verenigingen trainers voor zoeken zijn jeugd (13 t/m 18 jaar), kinderen (t/m 12 jaar), recreanten en prestatiesporters. Ook enkele verenigingen die aangeven dat zij over voldoende trainers beschikken, zijn voor bepaalde groepen sporters toch nog op zoek naar trainers.

Tabel 5.7 Voor welke groep(en) sporters worden trainers gezocht?

	aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Jeugd (13 t/m 18 jaar)	38	24	52
Kinderen (t/m 12 jaar)	36	23	49
Recreanten	35	22	48
Prestatiesporters	32	21	44
Topsporters	4	3	6
55-plussers	3	2	4
Anders	8	5	11
Totaal (n=73)	156	100	

Daarnaast zijn er nog andere groepen waarvoor verenigingen trainers zoeken. Dit zijn gehandicapte leden, nieuwe leden/beginners en de afdeling jazzballet/aerobics. Een aantal verenigingen geeft aan altijd wel nieuwe trainers te kunnen gebruiken voor alle leden.

5.4 Professionalisering

Om de behoefte aan en houding tegenover verschillende vormen van professionalisering te onderzoeken is aan de contactpersonen van de verenigingen gevraagd op welke terreinen zij het meest gebaat zouden zijn bij de inzet van een professionele kracht. De letterlijke vraag: *Stel dat u over voldoende middelen beschikt om een professionele kracht in te schakelen ten behoeve van de vereniging. Dat kan een verenigingsmanager zijn die binnen de vereniging actief is, een verenigingsondersteuner die vanuit een andere organisatie tijdelijk diensten aan de vereniging verleent om specifieke vragen te helpen oplossen, maar er kan ook sprake zijn van het uitbesteden van bepaalde taken aan een organisatie buiten de vereniging. Op welke van de onderstaande taakgebieden zou uw vereniging momenteel professionele ondersteuning goed kunnen gebruiken?*

Tabel 5.8 Op welke van de onderstaande taakgebieden zou uw vereniging momenteel (professionele) ondersteuning goed kunnen gebruiken?

	aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Werving sponsors/adverteerders	42	16	53
Werving/selectie vrijwilligers	29	11	36
Ledenwerving	28	10	35
Financiële administratie	20	7	25
Opstellen beleidsplannen	19	7	24
Begeleiding/ondersteuning vrijwilligers	18	7	23
Beheer en onderhoud accommodatie	18	7	23
Beheer en organisatie kantine	14	5	18
Contacten met pers/pr	11	4	14
Organiseren van wedstrijden/toernooien	11	4	14
Sporttechnische cursussen	10	4	13
Organiseren van financiële acties	10	4	13
Juridische zaken	10	4	13
Contacten met gemeente	9	3	11
Opstellen begrotingen/jaarrekeningen	9	3	11
Ledenadministratie	8	3	10
Anders	3	1	4
Totaal (n=80)	269	100	

Bijna de helft van alle verenigingen heeft behoefte aan professionele ondersteuning. Daarbij is geen samenhang gevonden met het soort sport. Er is wel een samenhang met de grootte van de verenigingen. Grote verenigingen hebben meer behoefte aan professionele ondersteuning dan kleine en middelgrote verenigingen. Ook bestaat er een samenhang met de vrijwilligersproblematiek. Verenigingen die behoefte hebben aan professionele ondersteuning, beschikken minder vaak over voldoende vrijwilligers. Verenigingen die aangeven dat het moeilijker is geworden om vrijwilligers te werven, hebben vaker behoefte aan professionele ondersteuning. Het aantal gebieden waarop verenigingen ondersteuning kunnen gebruiken varieert sterk. Als verenigingen aangeven dat zij behoefte hebben aan professionele ondersteuning, betreft dat gemiddeld drie verschillende taakgebieden.

De verenigingen die geen behoefte hebben aan ondersteuning zijn ook de verenigingen die hebben aangegeven dat ze geen knelpunten hebben. Acht verenigingen die aangeven dat ze geen knelpunten hebben, hebben toch behoefte aan ondersteuning.

6. Externe contacten, adviezen en ondersteuning

6.1 Dienstverlening

6.1.1 Verenigingsondersteuning

In totaal hebben 30 verenigingen (18%) in het afgelopen jaar gebruik gemaakt van verenigingsondersteuning. De toelichting in de vragenlijst luidde: *er is sprake van verenigingsondersteuning als een functionaris (bijv. van de bond, gemeente, koepel of provinciale sportraad) de vereniging een of meer keren bezoekt om knelpunten te helpen oplossen.*

Tabel 6.1 Op welk(e) onderwerp(en) had de verenigingsondersteuning betrekking?

	aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Verenigingsonderzoek en beleidsanalyse (bijv. Clubscan, Quickscan)	7	10	23
PR, communicatie	7	10	23
Vrijwilligerstekort (werving en behoud, vrijwilligersbeleid)	6	9	20
Opstellen beleidsplannen, algemene beleidszaken	6	9	20
Ledenwerving en -behoud	6	9	20
Accommodatiezaken, waaronder nieuwbouw, privatisering en verhuizing	6	9	20
Kaderbeleid en deskundigheidsbevordering	6	9	20
Accommodatiecheck	5	7	17
Doelgroepen: allochtonen, gehandicapten, jeugd, senioren, vrouwen en ouders	4	6	13
Fusie, samenwerking en ontvlechting	3	4	10
Juridische zaken	3	4	10
Verenigingsmanagement	2	3	7
Financiële administratie	2	3	7
Sponsoring en adverteerders	2	3	7
Waarden en normen (bijv. Fair Play, Waarde(n)volle Club)	1	1	3
Anders	4	6	13
Totaal (n=30)	70	100	

Niet alle onderwerpen die het meest worden genoemd zijn direct terug te vinden bij de knelpunten die verenigingen ervaren. Maar de onderwerpen geven wel aan dat verenigingen aan de slag gaan met hun knelpunten. Want op de tweede plaats vinden we onderwerpen als vrijwilligerstekort, ledenwerving en -behoud en accommodatiezaken. Van alle verenigingen die het afgelopen jaar gebruik hebben gemaakt van verenigingsondersteuning heeft één vereniging geen knelpunten.

6.1.2 Sportstimulering

Van de verenigingen is 25% betrokken bij sportstimuleringsprojecten van de gemeente.

Tabel 6.4 Is de vereniging dit jaar betrokken bij sportstimuleringsprojecten van de gemeente of andere organisaties?

	aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Ja, de gemeente	42	25	25
Ja, andere organisatie	11	6	7
Nee	119	69	72
Totaal (n=166)	172	100	

Er zijn zes verenigingen die zowel betrokken zijn bij sportstimuleringsprojecten van de gemeente als van andere organisaties.

Met name verenigingen in het oosten van het land zijn betrokken bij sportstimulering, maar er is geen sprake van een significant verschil met de overige regio's. Verenigingen in grotere gemeenten zijn niet significant vaker betrokken bij dergelijke projecten.

Er lijkt een samenhang te bestaan met de gemeentelijke beleidsinspanningen in het kader van de Breedtesportimpuls. In de eerste jaren van deze rijkssubsidieregeling uitsluitend konden uitsluitend de grotere gemeenten hierop een beroep doen. Het is hierdoor nog niet helemaal duidelijk of de grotere betrokkenheid van de verenigingen bij lokale sportstimuleringsactiviteiten (mede) kan worden toegeschreven aan de invloed van de Breedtesportimpuls, dan wel dat er vooral een samenhang bestaat met het inwonertal van de gemeente. Feit is echter dat verenigingen in gemeenten waar in 1999 tot en met 2004 breedtesport-subsidies zijn toegekend vaker betrokken zijn bij lokale sportstimuleringsprojecten.

De projecten waar verenigingen via de gemeente bij betrokken zijn zijn voornamelijk gericht op schoolsport, jeugd, senioren, het organiseren van kennismakingscursussen en toernooien/activiteiten en deelname aan een gemeentelijke sportpas. Andere organisaties waar verenigingen betrokken zijn bij sportstimuleringsprojecten zijn met name de sportbonden.

7. Financiën

7.1 Eigen bijdragen sporters

7.1.1 Contributies

Hoewel lang niet alle verenigingen de contributiebijdragen op dezelfde wijze differentiëren, kunnen de volgende (op hele euro's afgeronde) bedragen worden beschouwd als de gemiddelde verenigingscontributies voor een heel jaar.

Jeugdleden (< 12 jaar)	€67,-
Jeugdleden (12 -18 jaar)	€80,-
Seniorleden (19 - 55 jaar)	€107,-

Veel verenigingen hebben in hun contributieregeling nog verdere verfijningen aangebracht. Het is bij voetbalclubs bijvoorbeeld niet ongebruikelijk om voor kinderen en jongeren in de leeftijdscategorieën A, B, C, D, E en F net zoveel verschillende tarieven te hanteren. Sporters boven de 18 jaar betalen bij de meeste verenigingen wel hetzelfde. Slechts 21% van de verenigingen maakt een onderscheid voor senioren ouder dan 55 jaar en senioren van 19 tot 55 jaar. De gemiddelde contributie voor de categorie ouder dan 55 jaar bedraagt bij deze verenigingen €76,- terwijl die voor senioren van 19 tot 55 jaar bij dezelfde verenigingen op €120,- uitkomt.

Er bestaat een flinke spreiding in de hoogte van de contributies, met name onder de senioren. De hoogst genoemde contributies voor jeugdleden bedragen €220,- (tot 12 jaar) respectievelijk €440,- (12 tot en met 18 jaar). In de seniorencategorie bedraagt de maximale contributie zelfs €880,-.

De hoogste contributies worden geheven bij golf, maar ook in een hockey-, taekwondo- en zwemvereniging worden relatief hoge contributies in rekening gebracht. In het westen van het land liggen de contributies voor jeugdleden hoger dan in de andere regio's. In het westen betalen jeugdleden gemiddeld zo'n €22,- meer contributie dan elders.

Bij iets meer dan de helft van de verenigingen (58%) is het afgelopen seizoen de contributie verhoogd. De verenigingen geven vaak meer redenen waarom de contributie is verhoogd.

De redenen die het meest genoemd worden zijn stijging van de bondscontributie (35%) en inflatiecorrectie (35%) en stijging kosten accommodatie (27%). Redenen die minder vaak genoemd worden zijn: algemene kostenstijging, kosten voor renovatie/nieuwbouw accommodatie, vermindering van de subsidie, stijging van kosten voor materiaal, kader, clubblad. Ook geven enkele verenigingen aan dat ze al een paar jaar geen verhoging hebben gedaan.

Bij ongeveer evenveel verenigingen is er sprake van een trendmatige als van een eenmalige verhoging.

Tabel 7.1 Was het een eenmalige of een trendmatige verhoging van de contributie?

	aantal verenigingen	% verenigingen
Eenmalige verhoging	37	38
Trendmatige verhoging	40	41
Combinatie (ieder jaar een verhoging met een eenmalige verhoging daar bovenop)	16	17
Anders	3	4
Totaal	97	100

Bij anders namelijk wordt door verenigingen genoemd dat zij jaarlijks opnieuw de contributie bepalen.

7.1.2 Bijkomende kosten

Bij meer dan de helft van de verenigingen (52%) komen er voor de individuele leden van verenigingen boven op de contributie nog andere kosten.

Zowel bij verenigingen die een hoge contributie vragen als bij verenigingen die een lage contributie rekenen kunnen er aanvullende kosten zijn.

Uit de volgende tabel kan worden afgelezen dat vooral competitiebijdragen bovenop de contributie worden gelegd. Bij 40% van alle verenigingen die bijkomende kosten in rekening brengen, gaat het om entreekosten.

Tabel 7.2 Welke andere kosten betalen de leden aan de vereniging boven op de contributie per jaar?

	aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Entreekosten	25	17	29
Competitiebijdragen	34	23	40
Bondscontributies	30	20	35
Wedstrijdlicenties	22	15	26
Lesgelden	15	10	17
Andere kosten	22	15	26
Totaal (n=86)	148	100	

Het gaat bij deze extra kosten om kosten die niet via de contributiebijdrage worden verrekend. De aanschaf van sportkleding en –materialen e.d. is hier buiten beschouwing gebleven.

Voor zover door verenigingen extra kosten in rekening worden gebracht, bedragen deze op jaarbasis minimaal €,- en maximaal €775,-, terwijl het gemiddelde €84,- bedraagt. Gespecificeerd naar de verschillende categorieën belopen de gemiddelde extra kosten:

Entreekosten	€6,-
Wedstrijdlicenties	€4,-
Bondscontributies	€20,-
Competitiebijdragen	€42,-
Lesgelden	€1,-
Andere kosten	€120,-

7.2 Financiële positie

7.2.1 Algemene beoordeling

Het gros van de verenigingen beschouwt de eigen financiële positie als 'redelijk' of zelfs 'gezond'. Een kleine minderheid van alle clubs beschrijft de situatie als 'minder gezond' of 'zorgwekkend'. Daarbij is geen samenhang gevonden met de gemeentegrootte, de regio, het al dan niet beschikken over een eigen accommodatie of kantine of de soort sport die wordt beoefend.

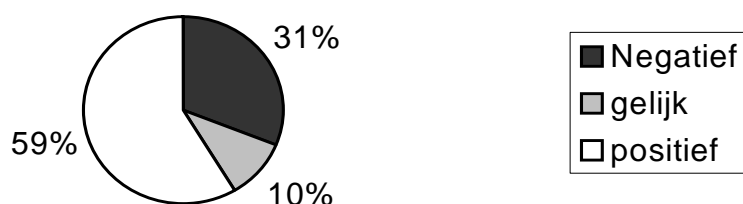
Tabel 7.3 Hoe beschrijft u de financiële positie van de vereniging?

	aantal verenigingen	% verenigingen
Zorgwekkend	3	2
Minder gezond	5	3
Redelijk	56	34
Gezond	90	54
Zeer gezond	11	7
Totaal	165	100

7.2.2 Inkomsten en uitgaven

Objectief gezien is de financiële situatie voor veel verenigingen wellicht toch minder gunstig dan uit deze door hen zelf gegeven kwalificaties kan worden afgeleid. Een minder rooskleurig beeld rijst op uit de resultatenrekeningen, die door 70% van de clubs uit het panel beschikbaar zijn gesteld. Daaruit blijkt namelijk dat 30% van alle clubs een negatief saldo heeft op de resultatenrekening. Ook omschrijven elf van de 36 verenigingen (30%) die het afgelopen jaar met een verlies hebben afgesloten de eigen financiële situatie toch als 'redelijk'. Van alle verenigingen heeft 40% een positief saldo en naar eigen mening een gezonde financiële positie. De verenigingen met een negatief saldo op de laatste resultatenrekening hebben gemiddeld een verlies van circa €2.973,- moeten incasseren.

Diagram 7.1 Hoe is het saldo van inkomsten-uitgaven?

Afgaande op de saldi van de verlies- en winstrekeningen bestaat er geen samenhang tussen de financiële positie van een vereniging, de omvang van het leden- en donateursbestand, het soort sport, of het al dan niet beschikken over eigen accommodatie of kantine. Evenmin kan een relatie worden aangetoond met de omvang van de gemeente of de regio waarin de vereniging is gevestigd. De gemiddelde inkomsten en uitgaven van verenigingen in verschillende categorieën worden in onderstaande tabel weergegeven.

Tabel 7.4 Gemiddelde inkomsten en uitgaven naar grootte van vereniging en beschikking over eigen accommodatie

	zonder accommodatie		met accommodatie	
	inkomsten	uitgaven	inkomsten	uitgaven
Kleine verenigingen	6.368	5.795	7.980	6.458
Middelgrote verenigingen	12.924	13.488	35.681	36.139
Grote verenigingen	59.096	54.407	206.098	179.732

Op de volgende pagina's worden meer specifieke gegevens gepresenteerd over de inkomsten en uitgaven van verenigingen in de verschillende categorieën. In de tabellen 7.5 en 7.6 worden de gemiddelde resultatenrekeningen van middelgrote verenigingen met en zonder eigen accommodatie en/of kantine gegeven. Om de gemiddelden te kunnen berekenen uit de cijfers van een behoorlijk aantal clubs zijn de verenigingen die 'min of meer' een eigen accommodatie hebben, gevoegd bij de verenigingen die een accommodatie in eigendom en/of beheer hebben.

Bij de interpretatie van deze cijfers is een waarschuwing op zijn plaats. De gemiddelde bedragen mogen niet worden verabsoluteerd, in die zin dat er niet van kan worden uitgegaan dat de scores van alle verenigingen ook rond de gemiddelde waarden liggen. Daarvoor verschillen de verenigingen onderling te sterk, stellen niet steeds dezelfde verenigingen hun gegevens ter beschikkingen en variëren ook de omstandigheden waaronder zij opereren te zeer.

Ter illustratie daarvan kan worden gewezen op de grote verschillen in de lokale lastendruk. Hoe groot die variatie is, blijkt bijvoorbeeld uit de manier waarop gemeenten omgaan met verenigingen die eigenaar of gebruiker van onroerend goed zijn. Van alle verenigingen met een accommodatie en/of kantine in eigendom en/of beheer heeft 32% in het afgelopen jaar geen Onroerende Zaak Belasting (OZB) betaald, terwijl de andere verenigingen een aanslag van gemiddeld €1.013,- hebben gekregen. De OZB-bedragen liepen uiteen van €1,- tot €3.800,-. Er is geen samenhang gevonden tussen de hoogte van de OZB-aanslag en de regio maar wel enige samenhang met omvang van de gemeente. Verenigingen in gemeenten met 50.000 tot 100.000 betalen meer OZB dan in andere gemeenten.

Tabel 7.5 Resultatenrekening

- gemiddelde vereniging
- met 100 tot 250 leden
- geen accommodatie in eigendom en/of beheer

Inkomsten		Uitgaven	
Bijdragen leden en donateurs	9.025	Huur accommodatie	4.141
Kantine (netto baten)	588	Schoonmaak en onderhoud accommodatie	125
Sponsoring en reclame	562	Gas, elektra en water (inclusief heffingen)	117
Subsidie	1.638	Lokale belastingen en heffingen (OZB, reiniging, e.d.)	0
Financiële acties	541	Salarissen en vergoeding kader (trainers en verzorgers)	2.315
Entreegelden toeschouwers	100	Opleidingen/cursussen kader	91
Rente	176	Bondsafdrachten	2.293
Diversen	228	Sport- en spelmateriaal	663
Overige inkomsten	67	Commissies (jeugdcommissie, technische commissie e.d.)	525
		Clubblad	551
		Organisatiekosten	920
		Voorziening (groot onderhoud, jubileum e.d.)	551
		Rente	8
		Afschrijvingen	195
		Diversen	422
		Overige uitgaven	572
Totaal	12.925	Totaal	13.489

Tabel 7.6 Resultatenrekening

- gemiddelde vereniging
- met 100 tot 250 leden
- met een accommodatie in eigendom en/of beheer

Inkomsten		Uitgaven	
Bijdragen leden en donateurs	14.746	Huur accommodatie	2.688
Kantine (netto baten)	4.510	Schoonmaak en onderhoud accommodatie	1.633
Sponsoring en reclame	3.730	Gas, elektra en water (inclusief heffingen)	2.377
Subsidie	1.600	Lokale belastingen en heffingen (OZB, reiniging, e.d.)	569
Financiële acties	1.540	Salarissen en vergoeding kader (trainers en verzorgers)	6.192
Entreegelden toeschouwers	146	Opleidingen/cursussen kader	426
Rente	954	Bondsafdrachten	2.135
Diversen	1.274	Sport- en spelmateriaal	1.425
Overige inkomsten	7.180	Commissies (jeugdcommissie, technische commissie e.d.)	538
		Clubblad	1.040
		Organisatiekosten	1.805
		Voorziening (groot onderhoud, jubileum e.d.)	2.385
		Rente	566
		Afschrijvingen	3.147
		Diversen	2.294
		Overige uitgaven	7.693
Totaal	35.680	Totaal	36.913

Tabel 7.7 Resultatenrekening

- gemiddelde vereniging
- met 100 tot 250 leden
- geen accommodatie in eigendom en/of beheer

Inkomsten	%	Uitgaven	%
Bijdragen leden en donateurs	70	Huur accommodatie	31
Kantine (netto baten)	4	Schoonmaak en onderhoud accommodatie	1
Sponsoring en reclame	4	Gas, elektra en water (inclusief heffingen)	1
Subsidie	13	Lokale belastingen en heffingen (OZB, reiniging, e.d.)	0
Financiële acties	4	Salarissen en vergoeding kader (trainers en verzorgers)	17
Entreegelden toeschouwers	1	Opleidingen/cursussen kader	1
Rente	1	Bondsafdrachten	17
Diversen	2	Sport- en spelmateriaal	5
Overige inkomsten	1	Commissies (jeugdcommissie, technische commissie e.d.)	4
		Clubblad	4
		Organisatiekosten	7
		Voorziening (groot onderhoud, jubileum e.d.)	4
		Rente	0
		Afschrijvingen	1
		Diverse uitgaven	3
		Overige uitgaven	4
Totaal	100	Totaal	100

Tabel 7.8 Resultatenrekening

- gemiddelde vereniging
- met 100 tot 250 leden
- met een accommodatie in eigendom en/of beheer

Inkomsten	%	Uitgaven	%
Bijdragen leden en donateurs	41	Huur accommodatie	7
Kantine (netto baten)	13	Schoonmaak en onderhoud accommodatie	4
Sponsoring en reclame	10	Gas, elektra en water (inclusief heffingen)	6
Subsidie	5	Lokale belastingen en heffingen (OZB, reiniging, e.d.)	2
Financiële acties	4	Salarissen en vergoeding kader (trainers en verzorgers)	17
Entreegelden toeschouwers	0	Opleidingen/cursussen kader	1
Rente	3	Bondsafdrachten	6
Diversen	4	Sport- en spelmateriaal	4
Overige inkomsten	20	Commissies (jeugdcommissie, technische commissie e.d.)	1
		Clubblad	3
		Organisatiekosten	5
		Voorziening (groot onderhoud, jubileum e.d.)	6
		Rente	2
		Afschrijvingen	9
		Diverse uitgaven	6
		Overige uitgaven	21
Totaal	100	Totaal	100

8. Gezondheid en hygiëne

8.1 Sportmedische voorzieningen

Het merendeel van de verenigingen (77%) heeft voorzieningen getroffen voor sportmedische zorg. De verenigingen die over voorzieningen beschikken, hebben gemiddeld elk twee tot drie voorzieningen uit onderstaande tabel aangekruist.

Het aantal EHBO-ers per vereniging varieert van één tot vijftig bij verenigingen die over EHBO-ers beschikken. Gemiddeld hebben zij zes EHBO-ers. Bijna iedere EHBO-er binnen de vereniging beschikt volgens de verenigingsbestuurders over een geldig diploma. Bij de verenigingen waarvan het aantal EHBO-ers bekend is, beschikt 86% van de EHBO-ers over een geldig diploma. Vijftien verenigingen weten niet hoeveel EHBO-ers over een geldig diploma beschikken.

Verenigingen die een eigen (sport)fysiotherapeut hebben, beschikken daar gemiddeld vier uur per week over. Het aantal uren per vereniging varieert van één tot tien. De verenigingen die een eigen verzorger/sportmasseur hebben, kunnen daar gemiddeld vijf uur per week een beroep op doen. Het aantal uren varieert van minder dan één tot twaalf. De enkele vereniging die een blessureherstel-/revalidatietrainer voor geblesseerden heeft, kan daar gemiddeld drie uur op rekenen.

In totaal 37 verenigingen (23% van alle clubs) beschikken niet over enige voorziening. Hierbij moet worden bedacht dat niet elke vorm van sport gepaard gaat met (veel) fysieke inspanning en dat sportmedische aspecten dus ook niet voor alle verenigingen even belangrijk zijn.

Tabel 8.1 Welke zorgvoorzieningen heeft de vereniging?

	aantal verenigingen	% antwoorden	% verenigingen
EHBO-koffer	109	25	87
Beschikbare en bereikbare telefoon voor noodgevallen	78	18	62
Lijstje met telefoonnummers van alarmcentrale, dienstdoende artsen, ziekenhuis en ambulance	62	15	50
EHBO'ers	51	12	41
EHBO-/behandelruimte	34	8	27
Verzorger/sportmasseur	26	6	19
Onderhoudsplan EHBO-koffers	22	5	18
(sport) fysiotherapeut	16	4	13
Draaiboek ernstige ongevallen	12	3	10
Blessureherstel-/revalidatietrainer	3	1	2
Anders	14	3	11
Totaal	425	100	

Andere zorgvoorzieningen die de verenigingen hebben zijn, artsen, bhv-ers, zuurstofhalter en richtlijn veilig sporten. Daarnaast zijn er vier verenigingen die geen eigen voorzieningen treffen, maar via de sporthal gebruik maken van voorzieningen.

8.2 Huisregels

Bijna 40% van de verenigingen heeft huisregels op schrift gesteld met betrekking tot een gezonde leefstijl zoals roken, alcoholgebruik, gezonde voeding, drugsgebruik, doping en hygiëne.

In de huisregels komen de volgende onderwerpen voor in volgorde van frequentie:

- Roken
- Alcohol
- Drugs- en/of dopinggebruik
- Hygiëne
- Gezonde leefstijl/voeding

Van de verenigingen die huisregels hanteren, hebben de meeste meer dan één huisregel op schrift staan. Meestal zijn dit regels met betrekking tot de combinatie roken, alcohol en hygiëne.

8.3 Risico-inventarisatie

Eenvijfde van de verenigingen heeft een risico-inventarisatie en –evaluatie uitgevoerd in het kader van de Arbo-wet. Bij 12% van de verenigingsbestuurders is niet bekend of een dergelijke inventarisatie is uitgevoerd.

De verenigingen die een risico-inventarisatie hebben uitgevoerd, zijn met name de grote verenigingen, de buitensportverenigingen en de verenigingen die beschikken over een eigen sportaccommodatie en kantine. Dit hangt met elkaar samen. Grote verenigingen beschikken vaak over een eigen sportaccommodatie en kantine en bieden buitensport aan.

Buitensportverenigingen beschikken ook vaak over een eigen sportaccommodatie en kantine. Met name verenigingen met veel vrijwilligers hebben een risico-inventarisatie uitgevoerd. Zij beschikken gemiddeld over significant meer vrijwilligers dan de verenigingen die geen risico-inventarisatie hebben uitgevoerd.

8.4 Rookbeleid¹⁴

In september 2004 is door STIVORO, het ministerie van VWS en NOC★NSF de campagne ‘Rookafspraken. Da’s wel zo sportief’ gestart, die verenigingen en andere beheerders van

¹⁴ De vragen in de verenigingsmonitor zijn ontleend aan het onderzoek *Roken en rookbeleid in de sport* (‘s-Hertogenbosch, S. Nuijten, 2003). In dit onderzoek worden de resultaten gepresenteerd van verenigingen met een accommodatie in eigen beheer. Dit is een andere responsgroep dan in de verenigingsmonitor.

sportaccommodaties aanspoort om adequate maatregelen te nemen om het roken in sportaccommodaties en -kantines te beëindigen of strikt te beperken. In de monitor zijn in het kader van deze activiteiten een aantal vragen opgenomen over het rookbeleid in de verenigingen.

Van alle verenigingen heeft 30% een rookverbod voor iedereen. De helft van de verenigingen heeft geen rookverbod voor bepaalde categorieën personen. 11% van de verenigingen heeft een rookverbod voor jeugd. De overige verenigingen hebben bepaalde tijden vastgesteld waarop niet gerookt mag worden, dat is met name als er jeugd traint of speelt.

Bij 39% van de verenigingen geldt geen enkele rookverbod voor bepaalde activiteiten, tijden of dagen. Bij eenderde van de verenigingen mag helemaal niet worden gerookt. Over het algemeen gelden bij de verenigingen rookverboden voor jeugdactiviteiten (17%).

Tabel 8.2 Geldt er binnen uw vereniging een rookverbod voor bepaalde activiteiten, tijden of dagen?

	aantal verenigingen	% antwoorden	% verenigingen
Nee	60	36	39
Ja, er geldt altijd een rookverbod	54	32	35
Ja, rookverbod gedurende jeugdactiviteiten	26	16	17
Ja, rookverbod gedurende bepaalde tijden op een dag	16	10	10
Ja, rookverbod gedurende bepaalde dagen	11	7	7
Totaal (n=155)	167	100	

De belangrijkste plaatsen waarvoor een rookverbod geldt zijn de kleedruimten, gangen, hallen toiletten en andere ruimten die voor iedereen toegankelijk zijn.

Tabel 8.3 Kunt u, voor zover dat van toepassing is, aangeven voor welke van de volgende plaatsen en ruimten een rookverbod geldt?

	aantal verenigingen	% antwoorden	% verenigingen
In kleedruimten	70	29	64
In gangen, hallen, toiletten en andere ruimten die voor iedereen toegankelijke zijn	66	27	61
Op velden, banen, in zalen of andere ruimten waar daadwerkelijk wordt gesport	55	22	51
In bestuurskamer, vergaderlokalen en andere ruimten die niet voor iedereen toegankelijk zijn	47	19	43
Voor geen enkele van deze plaatsen geldt een algemeen rookverbod	8	3	7
Totaal (n=109)	246	100	

In de kantine mag over het algemeen (beperkt) gerookt worden. Bij 27% van de verenigingen is roken in de kantine overal toegestaan. In 40% van de verenigingen zijn afspraken gemaakt over het roken in de kantine. In bepaalde delen van de kantine, op bepaalde tijdstippen of tijdens bepaalde activiteiten is roken verboden. Bij eenderde van de verenigingen mag niet gerookt worden in de kantine.

Als al deze maatregelen bij elkaar worden genomen dan blijkt dat bij de meeste verenigingen (79%) beperkende maatregelen zijn genomen ten aanzien van het roken. Bij 15 verenigingen is sprake van een rookvrije vereniging. Er mag door niemand op geen enkel moment en plaats worden gerookt. Er geldt een algeheel rookverbod. Eénvijfde van alle verenigingen heeft nog geen enkele maatregel genomen.

De meeste verenigingen (70%) hebben niet het voornemen om in de nabije toekomst (meer) rookbeperkingen in te stellen.

Tabel 8.4 Heeft uw vereniging het voornemen om in de nabije toekomst (meer) rookbeperkingen in te stellen?

	aantal verenigingen	% verenigingen
Nee	113	70
Ja, maar er zijn nog geen concrete maatregelen in voorbereiding	20	12
Ja, er zijn concrete maatregelen in voorbereiding	11	7
Weet niet	17	11
Totaal	161	100

Hoewel er geen sprake is van een significante samenhang zijn het over het algemeen de verenigingen die al bepaalde maatregelen hebben genomen die van plan zijn om nog meer rookbeperkingen in te stellen. De verenigingen die geen rookbeperkingen hebben zijn ook nog niet van plan om deze in te gaan stellen.

Met de inwerkingtreding van de nieuwe Drank- en Horecawet per 1 november 2000 geldt een aantal nieuwe regels voor sportverenigingen met een kantine in eigen beheer die alcoholhoudende dranken verstrekken. Eerder zijn regels aangescherpt met betrekking tot algemene hygiëne. In de monitor zijn vragen opgenomen over een aantal maatregelen die de verenigingen met een kantine moeten nemen in het kader van alcoholmatiging respectievelijk hygiëne. Deze zijn alleen beantwoord door de verenigingen die beschikken over een eigen kantine (in eigen beheer).

8.5 Sociale Hygiëne

In verenigingen met een eigen kantine, waar alcoholhoudende dranken worden geschonken, dienen per vereniging minimaal twee leidinggevende personen te beschikken over de *Verklaring Sociale Hygiëne*. Bijna alle verenigingen (90%) die beschikken over een eigen kantine (in eigen beheer of verpacht), hebben leidinggevendenden binnen de vereniging met de *Verklaring Sociale*

Hygiëne. Het aantal varieert van één tot vijftientig. Het gemiddelde is vier personen per vereniging.

In het kader van de nieuwe wet moeten barvrijwilligers een instructie krijgen over verantwoord alcoholgebruik. Er zijn 60 verenigingen (86%) die barvrijwilligers hebben geïnstrueerd. Tien verenigingen hebben geen barvrijwilligers geïnstrueerd. Van de overige dertien verenigingen met een eigen kantine ontbreken hierover helaas gegevens.

De meeste verenigingen hebben tussen de één en twintig barvrijwilligers. Het maximum aantal is 575. Dit is een tennisvereniging met meer dan 800 leden, waar alle seniorleden bardienst moeten draaien. Het gemiddeld aantal barvrijwilligers dat is geïnstrueerd, bedraagt achtendertig.

8.6 Bestuursreglement alcohol in sportkantines

Sinds de inwerkingtreding van de nieuwe wet geldt dat elke sportvereniging die een vergunning aanvraagt bij de gemeente in het kader van de Drank- en Horecawet, een bestuursreglement dient te overleggen. Als de vereniging geen nieuwe vergunning hoeft aan te vragen omdat er geen wijzigingen zijn in de vergunning (bijvoorbeeld namen van leidinggevendenden) dan hoeft de betrokken vereniging formeel nog geen bestuursreglement te hebben. Bijna driekwart van de verenigingen heeft inmiddels een bestuursreglement opgesteld.

Tabel 8.5 Heeft de vereniging een bestuursreglement alcohol in sportkantines opgesteld?

	aantal verenigingen	% verenigingen
Ja	52	72
Nee	16	22
Weet niet	4	6
Totaal	72	100

De verenigingen die alcohol schenken, moeten in principe beschikken over een geldige drank- en horecaverunning beschikken. Van de verenigingen met een kantine beschikt 79% daarover.

Tabel 8.2 Beschikt uw vereniging over een geldige Drank- en Horecaverunning?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Ja	57	79
Nee	9	13
Weet niet	6	8
totaal	72	100

8.7 Hygiëncode

Van alle verenigingen met een eigen kantine beschikt 67% over de NOC★NSF Hygiëncode voor sportkantines (HACCP). Bij 15% van de verenigingen ontbreekt die code. Van de resterende verenigingen is niet bekend of zij over de hygiëncode beschikken.